

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Avtor: Luka Klemenc

Mentor: Doc. Dr. Drago Kos

Somentor: Asist. Dr. Franc Trček

**Prostorski razvoj Ljubljane in internet -
poskus lokalne virtualne demokracije**
Diplomsko delo

Ljubljana, julij 2002.

KAZALO

1. UVOD	4
2. TEORETSKA IZHODIŠČA	7
2.1. IDEJA O VIRTUALNI DEMOKRACIJI	7
2.2. KIBERPROSTOR	14
2.3. RAČUNALNIŠKO POSREDOVANI RAZPRAVLJALSKI FORUMI	15
2.4. OD TEORIJE K PRAKSI - POSKUSI Z VIRTUALNO DEMOKRACIJO PO SVETU	17
2.5. PRIMER SLOVENIJE	23
2.6. Z AARHUŠKO KONVENCIJO DO PARTICIPATIVNE DEMOKRACIJE V SLOVENIJI	25
3. PROSTORSKI RAZVOJ LJUBLJANE IN INTERNET	27
4. METODOLOGIJA ANKETIRANJA	28
4.1. VSEBINA VPRAŠALNIKA	28
4.2. VZOREC	28
4.3. ANKETIRANJE	28
4.4. UTEŽEVANJE	29
5. ANALIZA PODATKOV	30
5.1. OSNOVNE UGOTOVITVE	31
5.2. INFORMATIZIRANOST LJUBLJANČANOV	33
5.3. INTERES ZA SODELOVANJE PRI PROSTORSKEM RAZVOJU	36
5.4. LOKALNA VIRTUALNA DEMOKRACIJA	39
6. ZAKLJUČEK	43

<u>7.</u>	<u>LITERATURA</u>	<u>45</u>
7.1.	POVEZAVE	47
<u>8.</u>	<u>PRILOGA</u>	<u>48</u>

1. UVOD

Dolgo so humanistične vede zapostavljale vlogo, ki jo v družbenih procesih igrajo tehnologije. Več pozornosti so jim namenile šele v zadnjih dvajsetih letih, ko je prišlo do razmaha novih telekomunikacijskih in informacijskih tehnologij. Le-te so se kmalu uveljavile tudi v človekovem vsakdanjiku. Zaradi številnih možnosti, ki so jih odpirale, so informacijske tehnologije ljudem predstavljale izziv. Del predstav, ki so se tako izoblikovale v znanstvenih in bolj vsakdanjih refleksijah, bi lahko zajeli z izrazom virtualna demokracija ali elektronska demokracija (nekateri sociologi uporabljajo tudi izraza teledemokracija in digitalna demokracija)¹. Za vse oznake je značilna podobna ideja: večje (bolj intenzivno) sodelovanje državljanov v vseh vrstah politik, preko kanalov, ki jih odpirajo informacijske tehnologije.

Ideja o virtualni demokraciji je še posebno zanimiva, ker je v zadnjem času v strokovni literaturi mogoče zaslediti mnogo razprav o krizi politične participacije, ki se kaže v nezaupanju državljanov do politikov, ter nasploh majhnemu interesu za sodelovanje bodisi v političnih, kulturnih in ekonomskih procesih, bodisi ko gre za bolj vsakdanja vprašanja, kot je na primer prostorska ureditev mesta.

Koncept virtualne demokracije naj bi oživil idejo neposredne demokracije, ob predpostavki, da bo ob uporabi novih informacijskih tehnologij, ki se vse hitreje širijo, omogočeno večje sodelovanje državljanov v procesu nastajanja, oblikovanja in preoblikovanja politik na vseh ravneh znotraj držav. Seveda pa virtualne demokracije ne moremo enačiti z modelom neposredne demokracije (kot jo npr. poznamo pri klasičnih marksizma), lahko pa bi rekli, da je precej podoben modelom samoupravljanja, ki pa v praksi niso bili uspešni. Ostaja pa dejstvo, da možnosti, ki jih informacijska tehnologija ponuja, lahko pripomorejo k rešitvi velikega vprašanja, s katerim se trenutno ukvarja

---

¹ Naj že na tem mestu izpostavimo, da se bomo v nadaljevanju posluževali pojma virtualna demokracija, ki se po teoretski plati zdi najbolj primerna. Pri odločitvi smo izhajali iz že uveljavljenega pojma v tematskih sklopih na to temo v domači znanstveni literaturi.

zahodna družba – kako vrniti legitimnost zahodni demokraciji. Na tem mestu velja izpostaviti tudi to, da je problem neposredne demokracije zelo obsežen in kompleksen in presega ambicije pričujočega diplomskega dela. Skušali bomo predvsem pokazati, da virtualna demokracija lahko pripomore k večji legitimnosti teh procedur, vendar po drugi strani prinaša tudi nove probleme, ki terjajo nove razmisleke o redistribuciji družbene moči.

Raziskovalni problem, ki bo obravnavan v pričujočem diplomskem delu, bo empirični preizkus delovanja lokalne virtualne demokracije v praksi. Predmet raziskovanja bodo podatki, dobljeni pri projektu: Virtualna Ljubljana – Politična participacija in preseganje informacijske izključenosti – smernice in aktivno uvajanje lokalne virtualne demokracije, ki ga je ob oddelku za kulturno in raziskovalno dejavnost sofinanciral tudi oddelek za urbanizem Mestne Občine Ljubljana.

Čeprav so bili zbrani podatki o vseh vrstah telekomunikacij (televizija, radio, telefon, mobilni telefon...) je bil poudarek na uporabi interneta. Uporaba interneta namreč lahko daje novo legitimiteto prostorskemu planiranju s poudarkom na vzajemni komunikaciji med mestno oblastjo in resornimi službami ter zainteresiranimi javnostmi. Gre za izkoriščanje interneta kot permanentnega prostora javnih razgrnitev prostorskih načrtov in kot prostora za javne razprave o teh načrtih. S tem bi bile v razpravo o prostorskem razvoju mesta vključene družbene skupine, ki so običajno izključene iz tovrstnih razprav, kar bi pripomoglo k večji legitimnosti prostorsko razvojnih politik na ravni Mestne Občine Ljubljana.

V prvem delu diplomskega dela, bomo skušali sistematsko prikazati različne teoretske poglede na idejo virtualne demokracije. Od futurističnih (Tofflerja in Naisbitta) do tistih, ki zavzemajo bolj nevtralnno stališče in se osredotočajo tudi na empirične pomanjkljivosti (Buchstein). Prikazali bomo tudi nekaj že izvedenih poskusov z virtualno demokracijo v svetu in se spraševali o možnostih le-te v Sloveniji. V metodološkem delu sledi prikaz poteka anketiranja. S pomočjo analize sekundarnih podatkov bomo razdelili populacijo na bolj in manj informatizirano, preverjali bomo predpostavko, da so bolj informatizirani

(»info-reach«) meščani, bolj pripravljeni sodelovati v takšnem procesu lokalne virtualne demokracije. Pogledali bomo, kakšna je želja po sodelovanju na ravni lokalne demokratične debate o prostorskem razvoju in kako je to povezano z informatiziranostjo. ter preučili, kako bi se Ljubljanci vključevali v proces lokalne virtualne demokracije. Rezultate bomo primerjali z rezultati raziskave Raba interneta v Sloveniji in s povprečji v Evropi. V zaključku pa bomo strnili ključne ugotovitve, do katerih so nas pripeljali rezultati analize podatkov.

Za izbrano temo diplomskega dela sem se odločil, ker sem se kot študent družboslovne informatike že v času dodiplomskega študija že seznanjal z različnimi teoretskimi koncepti virtualne demokracije (največ pri predmetu Sociologija informacijskih procesov), poleg tega sem se pri predavanjih iz Prostorske sociologije seznanjal z različnimi prostorskimi problematikami. Tako se mi je v raziskavi Virtualna Ljubljana – Politična participacija in preseganje informacijske izključenosti ponudila priložnost, da empirično preverim nekatere predpostavke in kombiniram že pridobljeno znanje z obeh področij na konkretnem primeru. Poleg tega me je, kot rednega uporabnika interneta tudi zanimalo, na kakšen način bi Ljubljanci izkoriščali možnosti, ki jim jih internet ponuja. Nenazadnje sem se teme, ki je povezana z mestom, lotil tudi zato, ker že od rojstva živim v Ljubljani in se v njej zelo dobro počutim. Lahko bi rekel, da imam to mesto preprosto rad.

2. TEORETSKA IZHODIŠČA

2.1. Ideja o virtualni demokraciji

Termin virtualna demokracija se je začel pojavljati v sedemdesetih letih 20. stoletja, več pozornosti pa so mu avtorji v različnih študijah namenili v osemdesetih letih. Naj na začetku poudarim, da ima, glede na današnjo literaturo, ta pojem več pomenov in je različno interpretiran (Arterton, 1987; Grossman, 1995; Barber, 1997; Buchstein, 1997; Aleksander in Pal, 1998; Hague in Loader, 1999).

Prav zaradi številnih različnih interpretacij, za boljšo preglednost podajamo tabelo, ki prikazuje različne teoretske kontekste ideje o virtualni demokraciji.

Tabela 1: Prikaz teoretskih kontekstov ideje o elektronski demokraciji (Vir: Oblak, 2001, 22)

	VLOGE KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ	SPLOŠNE ZNAČILNOSTI IN PREDPOSTAVKE
FUTURISTIČNE NAPOVEDI: radikalne spremembe v političnih procesih (Toffler, Naissbitt)	-komunikacijska revolucija kot eden od megatrendov -računalnik kot nov pomemben politični dejavnik	-razvoj komunikacijske tehnologije je vzrok sprememb v demokratični politiki in praksi -opiranje na model direktne demokracije
ZGODNJI EMPIRIČNI PROJEKTI: pojav pojma "teledemokracija" (Choices for 76, Hawaii Televote, Open/Net)	-sistemi tele-volitev, tele-glasovanj, ki so izpostavili participacijske potenciale informacijskih in komunikacijskih tehnologij	-razmah praktičnih poskusov s teledemokracijo -uvedba novih oblik bolj direktne demokracije
TEORIJE O PARTICIPATIVNIH POTENCIALIH: (Barber, Budge, Grossman)	-interaktivni sistemi kot nove možnosti za državljane -elektronske pobude in plebisciti -video-telefonski pogovori in tele-debate so po definiciji demokratični	-preprosta dostopnost, interaktivnost in enostavnost uporabe tehnologij -konkretne rešitve za probleme velikega obsega -negovanje "dobrega državljana" -opiranje na modela direktne in participativne demokracije
ANALIZE POSKUSOV Z IMPLEMENTACIJO NOVIH TEHNOLOGIJ: (Abramson, Elstain, Arterton)	-e-plebisciti bi napravili demokracijo hitrejšo, vendar omejujejo pomen racionalnih sodb -projekti niso namenjeni deliberativnemu komuniciranju -projekti tele-demokracije kot poskusi s participacijskimi tehnologijami	-dvorezni učinki interaktivnih tehnologij -nove tehnologije ne izkoriščajo vseh deliberativnih in diskurzivnih potencialov -pojav novih komuniacijskih praks; -opiranje na modele reprezentativne demokracije
TEORETIZACIJE DELIBERATIVNIH POTENCIALOV: pozornost na posvetovalne in interaktivne komunikacijske procese (Davis, Hale, Coleman, Buchstein)	-internet in grafični vmesniki -deliberativni potenciali računalniško posredovanega komuniciranja -razpravljalne skupine in forumi, spletne reprezentacije in elektronska pošta	-komunikacijske tehnologija kot disfunkcionalna za politično participacijo -nezmožnost doseganja konsenza -vzpostavljanje stikov med državljani in predstavniki oblasti: -opiranje na teorije deliberativne demokracije
NOVA KONVERGENCA: digitalna kiber-demokracija (Hague in Loader, Alexander in Pal)	-elektronska pošta, spletne reprezentacije -razpravljalne skupine -javni informacijski kioski -državljske pobude	-ločene analize sprememb na ravneh državnih in civilno-družbenih akterjev -digitalna demokracija kot "politični hibrid" z elementi participativne in reprezentativne demokracije

Sam pojem virtualna demokracija zajema več različnih dejavnosti: interakcijo z političnimi predstavniki in institucijami preko elektronske pošte, sodelovanje v elektronskih razpravah, sistematski dostop do različnih uradnih podatkov, oblike izražanja javnega mnenja, tele-glasovanje (tele-voting), javne informacijske mreže v lokalnih skupnostih itd. Razširitev informacijske tehnologije na različna področja vsakdanjega življenja je znatno spremenila način komuniciranja, izražanja mnenja, percepcijo politične dejavnosti in interakcijo s političnimi institucijami. Zavrlo teh različnih teoretskih tradicij je virtualna demokracija nekako kontroverzna ideja, ki je povezana tudi z različnimi pričakovanji. Najbolj razširjeno je stališče, ki ga je v svojem delu »The electronic republic« zapisal Lawrence Grossman: »na nove interaktivne telekomunikacijske tehnologije gledamo kot na orodja, ki bodo svetu dala potreben zagon in pospešek na njegovi poti k večji svobodi za čimveč ljudi, k razmeram, v katerih bodo ljudje imeli večji vpliv na pomembne odločitve, ki zadevajo njihova življenja« (Grossman, 1995: 48).

London v analizi razprav o virtualni demokraciji poudarja naslednje značilnosti pri zagovornikih te ideje (povzeto po London, 1995):

- nove tehnologije omogočajo državljanom dialog z organi oblasti na tak način, da se državljani počutijo povezane in odgovorne za razvoj družbe v prihodnosti;
- interaktivnost, ki jo ponujajo nove telekomunikacijske oblike, omogoča porast števila udeleženi državljanov v demokratičnih procesih;
- telekomunikacije lahko premagujejo časovno-prostorske ovire pri povezovanju državljanov in tako omogočajo tudi vključevanje državljanov, ki bi bili skozi stare mehanizme povezovanja izključeni iz procesov (so)odločanja;
- neposredna povezava med državljani in vlado omogoča množični »feed back« sistem, kar vodi v možnost nenehnega soočanja zakonodajne in izvršilne oblasti z javnim mnenjem glede konkretnih zadev/politik;

- novi informacijsko-komunikacijski mediji omogočajo neposrednost povezovanja in odpravljajo potrebo po vmesnih, posredniških ravneh, ki skozi svojo vlogo filtriranja informacij (»gatekeepers«) onemogočajo neposrednost pri komuniciranju med državljani in njihovimi političnimi predstavniki kakor tudi med samimi državljani;
- nove tehnologije omogočajo časovno neomejen dostop, do skorajda neomejene količine informacij, ki zadevajo politično delovanje in omogočajo enakopraven dostop do informacij za številne državljane;
- elektronska omrežja so odlični mehanizmi in prostori za razprave o novih razvojnih načrtih/planih;
- teledemokracija spreminja razmerja politične kompetentnosti z neposrednim vključevanjem večjega števila akterjev v procese javnih razprav;
- nove tehnologije omogočajo inovativne načine informiranja in izobraževanja volivcev o ključnih javnih zadevah ipd.

Tudi drugi teoretiki zastopajo hitro razvijajočo se tehnologijo kot velikega izenačevalca »the great equalizer« (Wilhelm, 1999: 157), ki obljublja »najčistejšo obliko demokracije« (Becker, 1981). Nove komunikacije in še posebej informacijsko tehnologijo predstavljajo kot »zdravilo za bolezn demokracije« (Rubens, 1983 in Wilhelm, 2000), ki deluje kot elektronska pobuda. Klasični argument v tej smeri je, «da nove komunikacijske tehnologije ponujajo možnosti za dostop do informacij in participacijo, ki našim prednikom ni bila dana« (Williams, 1981 in Arterton, 1987).

Ko govorimo o možnostih za popularizacijo virtualne demokracije, ne moremo mimo znanstvenega diskurza tako imenovanih »futuristov«, še posebej Alvina Tofflerja in Johna Naisbitta. Oba sta priznana kot pionirja na tem področju raziskovanja. Njune ideje

o tem, kako bi nove informacijske tehnologije spremenile obstoječe družbene strukture in družbene ter politične institucije kot tudi vsakdanje življenje so prepoznane kot optimistične napovedi tranzicije od obdobja reprezentativne demokracije v obdobje bolj neposrednega in demokratičnega odločanja. Toffler trdi, da so računalniki eden od treh glavnih faktorjev, ki bodo znatno vplivali na politično prihodnost:

»Tisoče računalnikov se širi v družbi, v domovih, šolah in cerkvah v velika omrežja. Rezultat bi bil lahko povečanje deleža ljudi, ki sodelujejo v družbenih, ekonomskih in političnih odločitvah. Računalnik bi lahko bil najboljši prijatelj demokracije od glasovalne skrinjice naprej.« (Toffler, 1983: 83).

V nasprotju s Tofflerjem, ki se osredotoča na neizpolnjene ideale in možne transformacije demokratičnega sistema, pa so Naisbittovi argumenti bolj kategorični. Zanj se je najpomembnejši premik od reprezentativne demokracije k direktni demokraciji že začel, saj pravi: »Danes, ko se informacija razširi, v trenutku vsi vemo kaj se dogaja enako hitro kot naši izvoljeni zastopniki.«

Na tem mestu si lahko zastavimo vprašanje – v kolikšni meri so se in se še bodo vsa ta različna pričakovanja izpolnila v praksi. Kajti če se vprašamo, ali bodo nove komunikacijske tehnologije korenito preobrazile, ali zgolj dopolnjevale obstoječa razmerja in prakse, je druga možnost mnogo bolj verjetna. Sodeč po dosedanjih izkušnjah, namreč virtualna demokracija ni projekt, ki bi tekmoval z obstoječimi demokratičnimi sistemi, temveč jih dopolnjuje. Pri tem sodeluje z obstoječimi institucijami tako, da popravlja določene pomanjkljivosti. Za to nasprotje z zgodnejšimi pričakovanji, kot so bila pri Naisbittu in Tofflerju, je razlog dejstvo, da so ti eksperimenti z elektronsko demokracijo le redko vključevali sistematičen teoretski premislek o možnostih, ki so na voljo.

V tem kontekstu je relevanten pogled Hubertusa Buchsteina (1997), ki je v svojem teoretskem kontekstu podal dva vidika na razvoj virtualne demokracije (predvsem na uporabo interneta). Kaj naj bi internet pomenil za demokracijo je negotovo in

kontroverzno. Ugotavlja, da se vrednotenja ponavadi nagibajo k dvem stališčem, ki ju zagovarjata dve skupini znanstvenikov. Prva skupina (predvsem Toffler in Naisbitt), ki jih je poimenoval »optimisti«, imajo visoka pričakovanja za virtualno demokracijo. Zagovarjajo preobrat v demokratičnem mišljenju kot posledico novih tehnologij. V tem duhu nekdanji ameriški podpredsednik Al Gore govori o »informatijski avtocesti« (information highway) kot metafori za demokracijo samo. V nasprotju s to skupino je druga bolj nevtralna, saj je bolj zadržana pri ocenjevanju demokratičnega potenciala interneta. Imenoval jih je »nevtralneži« (predstavnik teh sta na primer Barber in Grossman). Politični teoretiki, kot je Benjamin Barber, poudarjajo, da je internet nevtralno orodje, ki lahko modernizira in izboljša demokracijo.

Glavni argumenti teoretikov, ki zavzemajo nevtralno stališče so (Buchstein, 199: 250):

1. **Stratifikacija.** Zaradi neenake porazdelitve tehničnih znanj in finančnih virov bo računalniška demokracija še zaostila družbeno stratifikacijo; v nekem smislu lahko to pomeni, da bo zaradi neenakega dostopa do interneta kot novega komunikacijskega kanala s tem pogojena tudi distribucija informacij.
2. **Komercializacija.** S porastom števila podjetij in razmahnitvijo tržne logike, se je internetu že začel spreminjati značaj, ki pa še nima razvitih mehanizmov, da bi zajezil takšne procese.
3. **Panoptifikacija.** Premik političnih in tudi vsakdanjih komunikacijskih praks v računalniška omrežja, bi lahko oblastem in podjetjem omogočil velike možnosti za nadzorovanje.
4. **Derealizacija.** Komuniciranje s pomočjo novih sredstev lahko vodi v vse večje odmikanje uporabnikov od družbene in fizične stvarnosti.

Nasproti tem argumentom zagovorniki virtualne demokracije vztrajajo pri demokratičnem potencialu interneta z štirimi glavnimi trditvami o naravi interneta: imunost na avtoritarnost, lahek dostop, kritična javna sfera (interakcija na internetu pospešuje neodvisnost civilne družbe od vladnih agencij in velikih korporacij) ter univerzalen dostop - internet je prvi globalni medij preko katerega ljudje direktno

komunicirajo (Buchstein, 1997: 250). V kritični literaturi se refleksije ob takšnih dilemah gradijo že vrsto let, pri nas pa se področje raziskovanja novih komunikacijskih tehnologij šele postopoma pojavlja.

2.2. Kiberprostor

Ker kiberprostor omogoča virtualno demokracijo (je medij v katerem se le ta odvija), ga bomo v nadaljevanju natančneje opredelili. Sedaj ko smo podrobneje predstavili različne sociološke poglede virtualno demokracijo je prav da na tem mestu podamo še definicijo kiberprostora, kot medija virtualne demokracije.

S terminom kiberprostor označujemo območje informacijsko podatkovnega prometa in vsebinsko-interesno opredeljene interakcije s pomočjo računalniško posredovanega komuniciranja v informacijska omrežja vključenih akterjev (posameznikov in/ali skupin/organizacij) ne glede na njihovo konkretno geografsko lociranost. Gre za »ageografski in fizično nedoločljiv prostor« (Strehovec, 1997) oz. za prostor, ki je realen po svojih učinkih in ne kot fizikalno-geografska entiteta (Heim, 1993). V kiberprostoru se na osnovi integracije lastnosti starih tehnologij izmenjave podatkov in medsebojnih komunikacij na daljavo (pošta, telefon, faks) in njihove nadgradnje skozi razvoj računalniško posredovanega, omrežnega komuniciranja odvija deteritorializacija oz. virtualizacija številnih sistemov družbenega delovanja (bančništvo, gospodarstvo, izobraževanje politika, zabava ipd.). Kljub temu, da vključuje odlike starih komunikacijskih tehnologij, pa je potencial kiberprostora, ki ga dela različnega od slednjih, v njegovi možnosti transcendentiranja fordističnega pojmovanja prostorsko-časovnih hierarhij/disciplin in iz le-tega izvedenih organizacijskih praks (Robins in Webster, 1988).

Samo opredelitev kiberprostora lahko razdelimo na tri vrste omrežij (societalno, znanstveno-izobraževalno in poslovno), vendar to že presega okvire pričujočega diplomskega dela.

Informatizacija, kot nova paradigma družbenega razvoja, in omrežno povezovanje, kot prevladujoči model družbenega strukturiranja, v le-tej postavljata ob fizičnem prostoru, prostor informacijskih tokov in računalniško posredovanih komunikacij – kiberprostor.

2.3. Računalniško posredovani razpravljalni forumi

Nekateri so mnenja, da se je predstava virtualne demokracije v mnogih ozirih uresničila že z idejo razpravljalnih forumov. Tako računalniške tehnologije prevzamejo vlogo medija, ki je interaktiven, decentraliziran in nehierarhičen ter kot tak prerašča klasične oblike množičnega komuniciranja.

Računalniško posredovani forumi so pomemben del kibernetikega prostora, ki se vzpostavljajo s specifičnim načinom množične uporabe računalniških tehnologij, ki omogočajo neposreden in nefiltriran stik mnogih z mnogimi, in ki jih napolnijo nizi intenzivnih in namenskih komunikacij, s katerimi se prek računalnikov naslavljajo uporabniki; po izvedbeni plati pa jih opredeljujejo 1) možnost, da v njih sodeluje več oseb, 2) obči dostop, 3) trajanje. Glede na to opredelitev smemo med računalniško posredovane razpravljalne forume šteti računalniške oglasne deske, konferenčne sisteme usenet, poštno mrežo, IRC, klepetalnice, križišča; gotovo pa še druge ustrezne oblike, ki nastajajo ali bodo nastale (Pinter in Oblak, 2000: 5).

Možnosti, ki jih ponujajo računalniško posredovani forumi, so zaradi svoje narave pritegnile tudi pozornost političnega življenja. Poleg te pozornosti pa tudi nekoliko bojazni. Saj so načini za vključitev v obstoječe procese praktično brez meja, med najpogostejšimi pa so vključitev razpravljalnih forumov v mnenjske in odločanje procese lokalnih političnih skupnosti, povezovanje s predstavniškimi in strankarskimi telesi na lokalni ali pa nacionalni ravni ter povezovanje z interesnimi skupinami ali drugimi skupinami, ki so nasprotnega mnenja. Tudi tukaj je treba biti previden in pokazati slabosti računalniških forumov: prva je realno dejstvo, da so računalniške tehnologije (zlasti internet) še vedno premalo razvite za trajno racionalno in demokratično politično komuniciranje. Na tem mestu se zopet pojavi dejstvo, da internet ni v dosegu večine, ki je potrebna za demokratičen političen dialog. O tem priča podatek, da je med sodelujočimi v političnih razpravah na usenetu občutno večji odstotek moških. Drugi problem je ta, da se udeleženci v razpravah niso poslušali med seboj, temveč so vedno znova predstavljali ali krepili svoja stališča, kar je bil tudi povod za žaljivost in aroganco, ki je velikokrat preprečevala normalen potek razpravljanja.

Težava, ki se kaže skozi potek računalniško posredovanega razpravljanja, je po mnenju Strecka, v tem, da »dviguje pravico do govora nad vse druge in domala odpravlja odgovornost do poslušatelja,« (Streck, 1998: 46). Davies podobno ugotavlja: »Politična razprava na usenetu favorizira najglasnejše in najbolj agresivne posameznike. Ljudje se pogovarjajo mimo drugega, kadar se ravno ne napadajo verbalno. Poudarek ni na reševanju problemov, pač pa na dominaciji v razpravi,« (1999:163).

Kljub vsemu ostaja dejstvo, da sta pojav in razširitev računalniške tehnologije spremenila komuniciranje. Razpravljanje si v zadnjem času odpira pot med modne trende sodobne družbe. Računalniška tehnologija je v mnogih vidikih namenjena prav dialoškemu komuniciranju in čeprav politično razpravljanje ni med najpogostejšimi rabami teh tehnologij, je za družboslovno proučevanje zagotovo zelo zanimiva. Buchstein (1997) pravi, da ti obeti niso enoznačni in je njihov medsebojni odnos nedoločen: medtem ko nekateri internet pojmujejo predvsem kot sredstvo za zbiranje informacij, drugi povečujejo njegove zmožnosti za posvetovanja; medtem, ko nekateri poudarjajo njegovo vlogo pri oblikovanju politične volje, ga drugi želijo uporabiti predvsem kot orodje za odločanje. Treba je torej sistematično ovrednotiti zmožnosti računalniške tehnologije. V tem smislu še podrobneje razgrniti probleme praktičnih poskusov, saj bo le tako mogoče kdaj izbrati in uresničiti zaželene predpostavke elektronske demokracije in njenih pojavnih oblik.

2.4. Od teorije k praksi - poskusi z virtualno demokracijo po svetu

Med avtorji, ki se ukvarjajo z kibernetiskim prostorom (Hague, Loader, Aleksander, Buchstein in drugi) prevladuje mnenje, da virtualizacija lahko odigra pomembnejšo vlogo na ravni lokalnih kibernetiskih javnosti in za reševanje konkretnih lokalnih problemov kot na ravni civilno družbenih pobud. Vendar pa je treba tudi v teh lokalnih javnostih izpolniti temeljni pogoj – dostop vseh občanov do lokalnega virtualnega omrežja.

Podajamo nekaj praktičnih primerov poskusa implementacije komunikacijskih tehnologij, saj smo v zadnjem času lahko zasledili odmevne projekte v državah zahodne Evrope in ZDA, kjer so komunikacijske tehnologije uvajali z različnimi cilji, a s podobnim namenom - da bi s pomočjo računalniške tehnologije olajšali obstoječe družbene procese in prakse. Najbolj znani primeri so PEN oz. Public Electronic Network, Amsterdam's Digital City, Iperbole, Network Perikley, Minnesota E-Democracy itd.

Med najzgodnejše uspešne eksperimente virtualne demokracije na lokalni ravni spada PEN ali Public Electronic Network. Primer lokalnega omrežja v Santa Monici, lokalni skupnosti blizu Los Angelesa. Mestne oblasti so leta 1989 uvedle javno dostopen računalniški sistem, ki je prebivalcem omogočal, (Docter in Dutton, 1998: 128-129).

- *Dostop do javnih informacij in dokumentov* - na sklop več kot 250 skupin informacij, ki pokrivajo področja od delovanja lokalne oblasti do informacij o različnih servisih, ki so na voljo na lokalnem območju. Ta del sistema je t.i. "read only" in ne omogoča povratnih informacij uporabnikov.
- *Dostop do javnega foruma za razpravljanje o aktualnih vprašanjih in problemih v zvezi z mestom* - sklop, ki omogoča komuniciranje z določenimi uradi lokalne oblasti, pa tudi oddajo zahtevkov za določena potrdila, dovoljenja ipd..

- *Konferenčne sisteme za elektronsko pošto, v katerih si je bilo mogoče izmenjavati informacije in mnenja* – konferenčni del, ki je omogočal sodelovanje v diskusijskih skupinah. Razvilo se jih je več kot 600 s različnimi vsebinami od reševanja konkretnih lokalnih problemov pa do debatnih skupin.
- *Četrty sklop je omogočal komunikacijo med meščani in organi lokalne oblasti, kot tudi vsemi vključenimi v omrežj.*

Zanimivo je, da so se morali uporabniki v sistem prijaviti s pravim imenom in naslovom. Čeprav naj bi bila to predvsem ovira, so bili rezultati projekta izjemno spodbudni. Kot ugotavljata Docter in Dutton (1998), je bila za takšen izid zaslužna predvsem politična kultura prebivalcev Santa Monice, ki je bila zelo naklonjena takšnim novostim. Dodaten razlog za to pa je bilo tudi dejstvo, da so sistem PEN uvedli kot obvezno komunikacijsko sredstvo za mestne uradnike in druge, ki so bili zaposleni v mestni upravi. Poleg tega je bila brezplačna priključitev na omrežje omogočena ne le stalnim prebivalcem, ampak tudi vsem zaposlenim in šolajočim v mestu. Računalniško nepismenim pa so omogočili brezplačni uvajalni tečaj računalniškega opismenjevanja. Kot enega uspešnejših rezultatov diskusij v konferenčnih skupinah, več avtorjev navaja odlok o uvedbi »javnih kopalnic« za brezdomce.

Drugi primer prihaja iz Evrope. Gre za eksperimentalno računalniško mrežo Network Perikley, ki so jo leta 1992 razvili v Grčiji. Network Perikley so oblikovali v razmerah rastočega političnega cinizma in razočaranosti državljanov nad lokalnimi oblastmi. Tako kot prvotno sistem PEN v Santa Monici tudi Periklej ni bil povezan z internetom, da bi državljanom olajšal dostop do politično relevantnih informacij, da bi vzpostavil neposredno politično delovanje in tudi omogočil lokalnim oblastem, da utrdijo lokalno demokratično skupnost. S kombinacijo plebiscitarnih in posvetovalnih funkcij predstavlja računalniško omrežje Periklej poskus, da bi se podprlo ključne oblike političnega odločanja, in sicer z novimi tehničnimi sredstvi, kot so elektronske volitve, državljanske iniciative ali referendumi (Tsagarousianou, 1998). Kot ugotavljata Taylor in Burt (1998), projekt Periklej očitno podpira bolj direktno obliko sprejemanja političnih odločitev, kar

se kaže na treh ravneh: a) državljanom omogoča izpostavljanje spornih vprašanj ter glasovanje o njih, b) z možnostjo organiziranja referendumov, c) državljanom omogoča, da že sprejete odločitve popravijo, spremenijo ali celo zavržejo (Oblak, 2001).

Na finskem so pred kratkim razvili ambiciozen projekt – Virtual Helsinki. Helsinki telephone company (HPY), največja zasebna telefonska družba, je skupaj z mestom Helsinki, glavnim mestom Finske, razvila virtualno mesto v kiberprostoru. Ustvarjen je bil tri-dimenzionalni model mesta, skozi katerega se ljudje lahko prosto gibajo s pomočjo osebnih računalnikov. Kulturne, komercialne in javne usluge so jim na voljo preko informacijske mreže. Projekt združuje popolnoma digitalizirano telefonsko omrežje in internet, z obstoječimi storitvami v nek skupen paket, na podlagi lokalne urbane okolice. V Virtual Helsinkih se uporabniki lahko svobodno gibajo, ogledujejo okolico in javne prostore v realnem času, dostopajo do »on-line« kulturnih uslug, sklepajo posle, nakupujejo, sprejemajo želene informacije, opravljajo video-telefonske konference, obiskujejo zabaviščne parke in srečujejo člane raznih klubov in združenj. V prihodnosti pa bodo meščani imeli še možnost interakcije z mestnimi uradniki preko neta. Ker se zavedajo, da je pomembno uvesti teledemokratične eksperimente v tak »lokalni portal« ga bodo v tem smislu ves čas dopolnjevali, da bi v celoti izkoristili potencial virtualne demokracije (Vir: www.uta.fi).

Belgijski primer se imenuje Telepolis Antwerpen. V letu 1994 je telefonska družba Telepolis zgradila 70 kilometrov dolgo mrežo iz optičnih vlaken imenovano »Metropolitan Area Network Antwerp« ali MANAP. Ta moderna telekomunikacijska mreža povezuje glavne stavbe (skupaj 46) v mestu: občine, policijske postaje, bolnice, univerze, knjižnice, muzeje itd. Tako MANAP ustvarja velike možnosti za prenos podatkov, elektronsko pošto, Intranet, multimedijske aplikacije, prenos zdravstvenih podatkov in video konferenco. Tudi s področja virtualne demokracije je Telepolis razvil vrsto zanimivih aplikacij. Celoten cikel uradnega odločanja mesta se ureja preko Notulusa, sistema, ki pokriva vse plasti administracije. Sistem se uporablja od samega začetka procesa odločanja pa vse do njegove implementacije. Omogoča tudi enostavno in

hitro iskanje po bazi podatkov. S podporo regionalnih sofinanciranj bo Notulus dostopen tudi širši javnosti na internetu.

Nudenje uslug ni edina naloga virtualnega mesta. Veliko projektov nudi popoln dostop do vseh vrst informacij (Vir: www.edentool.org/Partners/telepolis.htm).

- Odprli so štiri »cybercafe-je« v javnih knjižnicah, kjer vsakdo lahko »surfa« brezplačno. Vsaka taka »kavarna« ima prbl. 1000 obiskovalcev na teden.
- »Cyberbus« je mobilna enota (pravzaprav avtobus) z 10 računalniki, scannerjem in tremi tiskalniki, ki so vgrajeni v vozilu, ki obiskuje šole, javne dogodke...in promovira možnosti, ki jih ponujata internet in Telepolis Antwerpen.²
- Organizirani so uvajalni tečajji, ki seznanjajo z uporabo računalnikov in interneta.
- 40 info-postaj je bilo postavljenih na strateških točkah mesta, prek le-teh je mogoč dostop do interneta.
- Forum: podpora za komunikacijo med različnimi javnostmi in procesi demokratičnega odločanja itd.

Vse omenjene projekte virtualizacije (lokalne) demokracije lahko klasificiramo po Van Dijkovi (1996: 45) shemi v štiri velike subsisteme:

Alokacijske:

- računalniško posredovane volilne kampanije
- računalniško posredovane informacije o volitvah
- informacijski centri in javni servisi

Konzultacijske:

- množični javni informacijski sistemi

---

² Na tem mestu naj opozorimo na podoben projekt v Sloveniji, ki se je začel Marca 2002. Imenuje se "Mobilatorij". Gre za mobilno enoto – "mobilni laboratorij", ki potuje po slovenskih mestih in računalniško izobražuje vse zainteresirane občane. Projekt financira družba Mobitel.

- naprednejši javni informacijski sistemi (internet)

Registracijske:

- vladni in javno administrativni registracijski sistemi
- računalniško posredovane poizvedbe državljanov
- elektronske ankete, referendumi, volitve

Konverzijske:

- BBS
- diskusijske liste
- elektronska mestna hiša
- podporni sistemi za skupinsko odločanje

Prve tri subsisteme lahko definiramo kot prenos že obstoječih mehanizmov v skorajda enaki obliki v novi prostor. Gre za sisteme vertikalne narave (od zgoraj navzdol). Medtem ko konverzijski sistem omogoča oblikovanje civilno-družbenih pobud (t.i. »grass-roots«) od »spodaj navzgor« in njihovo koordinacijo na različnih teritorialnih ravneh glede na prostorsko obsežnost problematike, ki jo rešujejo.

Kljub kritikam konceptov in eksperimentov virtualne demokracije kot so:

- gneča že ne pomeni demokracije,
- tele-volitve ne puščajo prostora za dialog in diskusijo,
- tehnologija atomizira posameznike,
- hitrost računalniško posredovanih komunikacij je sovražna za demokracijo,
- volivci se ne čutijo sposobne oz. kompetentne za sodelovanje v političnem življenju,
- nekateri javni problemi ne zanimajo širše javnosti,
- večina poskusov je imela zelo nizko raven participacije,
- javno mnenje je zelo nestabilen fenomen;
- razprave so brez vsebine ipd. (analizo kritik povzemamo po Londonu, 1995),

kiberprostor predstavlja izziv za povezovanje civilne družbe na novih decentraliziranih, nehierarhičnih osnovah in oblikovanje "ad hoc" povezav v konkretni problem vključenih javnosti.

Za večji demokratični učinek kiberprostora je potrebno predvsem zagotoviti »kolonizacijo« le-tega s strani navadnih državljanov in jim omogočiti socializacijo v kiberprostoru. Za doseg tega pa bi bilo treba zagotoviti (Trček, 1998: 53):

- možnost dostopa za vse ne glede na prostorsko lokacijo in/ali različne populacijsko strukturalne prikrajšanosti,
- ponuditi uporabnost omrežja za najširši krog uporabnikov z uvajanjem možnosti zadovoljevanja potreb različnih skupin uporabnikov,
- omogočiti usposabljanje in podporo pri uvajanju in pri uporabi univerzalno zasnovanega sistema (npr. tečaje za upokojence),
- uporabnost sistema v primerjavi z že obstoječimi informacijsko-servisnimi sistemi.

Pri načrtovanju univerzalno dostopnih sistemov je pomembno tudi vprašanje financiranja le-teh in kombinacije profitnega in neprofitnega dela. Kar bi se lahko rešilo z združitvijo ponudnikov v pol-profitni javni sistem z nizkimi stroški za uporabnike.

2.5. Primer Slovenije

Slovenija je prostor, kjer se javni dogodki odvijajo predvsem skozi tradicionalne oblike množičnega komuniciranja. Torej skozi televizijo in tisk, nekoliko manj radio. Računalniške tehnologije še niso enakovreden komplement tem medijem; niso se še razmahnile do te mere, da bi kakršenkoli dogodek potekal v kibernetnem prostoru, ne da bi o njem poročali tudi drugi mediji. Res pa je, da se je v zadnjem letu na tem področju mnogo naredilo. Če ne drugega, sta obe glavni slovenski televiziji (nacionalna televizija in POP TV) svoj program pričeli oddajati v živo prek interneta, televizija POP TV, ima celo svojo spletno stran – 24ur.com, na kateri je moč dobiti vse vrste informacij, še preden le-te pridejo na spored v informativnih oddajah. Poleg tega imajo na isti spletni strani vsak teden glasovanja in razprave o aktualnih političnih, pa tudi drugih (športnih, kulturnih, zabavnih...) temah. V razpravah mnogokrat sodelujejo znani slovenski strokovnjaki, športniki... V kibernetni prostor se vključujejo tudi slovenski parlament, politične stranke, varuh človekovih pravic in druge politične institucije. Zlahka je namreč mogoče ugotoviti, da predstavitvene strani naštetih akterjev pretežno prisegajo na enosmerno komuniciranje. Kot ugotavljajo (Vintar in sodelavci, 1999), javne institucije v Sloveniji uporabljajo internet predvsem za predstavljanje, razglašanje in sporočanje. Slovenija v tem smislu dosega neko povprečno evropsko raven (prim. Kramberger in drugi v RIS), kajti tudi drugod stanje ni popolno (Gibson in Ward, 1999; Nixon in Johansson, 1999). Vseeno poznavanje osnovnih slabosti, ki so se pojavljale in se pojavljajo v praktičnih poskusih drugod po svetu, pomeni določeno prednost pri uvajanju in poskusih uveljavljanja virtualne participacije v Sloveniji.

Nekaj poskusov je že potekalo v okviru Centra za raziskovanje družbenega komuniciranja pri Fakulteti za družbene vede. Tu so že na določenih primerih (eden od teh je bil računalniško posredovani razpravljalni forum v obliki klepetalnice, kjer so se uporabniki vključevali v pogovore o vključevanju Slovenije v EU in NATO) (Križan, 2001) sistematično preučevali mnenjske, informacijske in komunikacijske procese. Torej lahko rečemo, da se računalniško posredovano komuniciranje širi med slovenskimi

uporabniki sodobnih računalniških tehnologij. Vendar so med uporabniki in neuporabniki (»info-rich« in »info –poor«) še vedno velike strukturne razlike; poleg tega še vedno niso izkoriščeni vsi potenciali dostopnosti in vključevanja v komunikacijske procese. Vendar na podlagi izkušenj in znanj možnosti za resne poskuse z virtualno demokracijo kljub vsemu obstajajo.

2.6. Z Aarhuško konvencijo do participativne demokracije v Sloveniji

30. oktobra 2001 je bil v palači Združenih narodov v Ženevi slovesno proglašen začetek veljavnosti Konvencije o dostopu do informacij, sodelovanju javnosti pri odločanju in dostopu do varstva pravic. Tako imenovano Aarhuško konvencijo je v danskem Aarhusu leta 1998 podpisalo petintrideset držav (kasneje še pet), doslej pa je bila ratificirana v sedemnajstih državah. Slovenija naj bi konvencijo ratificirala v kratkem.

Z namenom, da bi pripomogli k ratifikaciji in izvajanju konvencije v Sloveniji, so pri Regionalnem centru za okolje razvili projekt: Z ratifikacijo in implementacijo Aarhuške konvencije do učinkovitejšega dostopa do informacij in sodelovanja javnosti pri odločanju. Projekt je nastal v sodelovanju in s finančno podporo Britanskega Ministrstva za zunanje zadeve ter Ministrstva RS za okolje in prostor.

Namen projekta je podpreti postopek ratifikacije in izvajanja Aarhuške konvencije v Sloveniji skladno z obstoječimi potrebami, in sicer s povečanjem splošne informiranosti in osveščenosti o pomenu Aarhuške konvencije, z vzpostavljanjem dialoga med osnovnimi okoljskimi akterji (lokalne in državne oblasti, nevladne organizacije, strokovnjaki, poslovni sektor), s prenosom izkušenj in s krepitvijo usposobljenosti okoljskih akterjev za izvajanje konvencije.

Projekt obsega tri sklope dejavnosti (www.rec-lj.si):

- dejavnosti za krepitev dialoga med okoljskimi akterji in pripravi Priročnika za izvajanje Aarhuške konvencije v Sloveniji,
- dejavnosti v podporo prvega stebra Aarhuške konvencije - dostopa do informacij in v podporo splošni informiranosti o Aarhuški konvenciji,
- dejavnosti v podporo drugega stebra Aarhuške konvencije - sodelovanja javnosti v postopkih odločanja.

Aarhuška konvencija o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah je mednarodni dogovor, ki omogoča posameznikom in organiziranim skupinam, da odigrajo pomembno vlogo pri ohranjanju okolja in uveljavljanju trajnostnega razvoja. Konvencija je eden od mehanizmov za udejanjanje načel Deklaracije o okolju in razvoju, ki je bila sprejeta že na svetovnem vrhu v Riu. Leta 1998 jo je podpisala tudi Slovenija, v letu 2002 pa se pripravlja na njeno ratifikacijo.

Aarhuška konvencija je pomemben dokument, ker omogoča demokratično prenovo odločanja o posegih v okolje. Ta mednarodni dogovor daje podlago za institucionalno preoblikovanje vse manj legitimnih in zato tudi vse bolj neučinkovitih odločevalskih postopkov, ki temeljijo zgolj na formalno legalni državni avtoriteti. Učinkovito uvajanje določil konvencije je tako v skupnem interesu vseh, ki si prizadevajo za demokratičnost odločanja in kakovost okolja. Ker pa je težko sočasno zagotoviti demokratičnost in učinkovitost, je odpiranje odločevalskega prostora nedvomno tudi zelo zahteven proces. Zaradi tega je pomembno, da so načini informiranja in vključevanja interesnih skupin v odločevalske procese prirejeni konkretnemu družbenemu okolju, t.j. da pri implementaciji konvencije v največji možni meri upoštevamo lokalni družbeni kontekst

Ker gre za precej zahtevna vprašanja, bo nedvomno šele praksa izoblikovala ustrezne rešitve. Kljub temu je mogoče predvidevati, da je uspešnost uvajanja in izvajanja konvencije odvisna predvsem od tega, ali vsi najpomembnejši akterji dejansko razumejo njen pomen in tudi dejavno prispevajo k njenemu uvajanju. Bistvena kvaliteta Aarhuške konvencije je, da z odpiranjem informacijskih in odločevalskih postopkov dviguje legitimizacijski potencial odločevalskih institucij in procedur ter na ta način dejansko šele omogoča učinkovito odločanje o vse bolj občutljivih okoljskih vprašanjih. Na dlani je torej, da bi jo morali aktivno podpreti vsi, ki se zavzemajo za demokratično in učinkovito urejanje posegov v življenjsko okolje. Le ob takšni motivaciji bodo pričujoča strokovna navodila dosegla svoj namen (Kos in Marega, 2002: 10).

3. PROSTORSKI RAZVOJ LJUBLJANE IN INTERNET

Za sekundarno analizo smo črpali podatke iz ankete, ki so jo lani izvedli v okviru raziskovalnega projekta Virtualna Ljubljana: Politična participacija in preseganje informacijske izključenosti – smernice in aktivnosti uvajanja lokalne virtualne demokracije. V okviru projekta, ki ga ob Oddelku za kulturno in raziskovalno dejavnost sofinancira tudi Oddelek za urbanizem Mestne občine Ljubljana, so strokovnjaki centra za prostorsko sociologijo Fakultete za družbene vede izvedli telefonsko anketo o prostorski ureditvi Ljubljane. V anketi je bil ob pripravi novega prostorskega plana MOL podan velik poudarek na uporabi novih informacijskih tehnologij. Izbrana vprašanja, ki so bila izbrana za analizo podajamo v prilogi.

Poudariti še velja, da je projekt Virtualna Ljubljana še na začetku in ga je treba jemati v obzir kot eno od možnosti za povečanje sodelovanja in komunikacije med meščani in mestnimi oblastmi. Nastal je iz težnje po povečanju legitimnosti odločitev mestnih oblasti, ko obstoječe procedure niso več zadostne in se iščejo novi rezultati. Rezultati, do katerih bi prišli tudi s pomočjo informacijske tehnologije.

4. METODOLOGIJA ANKETIRANJA

4.1. Vsebina vprašalnika

V raziskavi, ki jo je izvajala družba Cati center, so prebivalce Ljubljane spraševali predvsem o tematiki prostorskega razvoja Ljubljane. Poleg tega je bil v raziskavi velik poudarek tudi na uporabi novih tehnologij. Anketirance so že po prvem vprašanju ločili na tiste, ki jih prostorska tematika zanima, in na tiste, ki jih ne. Te, ki jih problematika zanima, so naprej razdelili glede na to ali uporabljajo internet. Iskali so 200 uporabnikov in 200 neuporabnikov interneta.

4.2. Vzorec

Osnova za vzorec je bil telefonski imenik republike Slovenije. V vzorcu so zajeti prebivalci Ljubljane (poštna številka 1000). Starostna omejitev je bila: spodnja meja 15 let in zgornja 70 let. Ciljna oseba v gospodinjstvu je bila izbrana po metodi zadnjega rojstnega dne. Če ciljna oseba ni bila dosegljiva, so jo z naročanjem klicev poskušali anketirati na določen dan ob določeni uri.

4.3. Anketiranje

Z anketiranjem, pravzaprav testiranjem vprašalnika, so pričeli 4. 11. 2001. Opravljenih je bilo devet anket. Po pregledu pripomb anketarjev so postavili končno obliko vprašalnika, tako so naslednjega dne, 5.11., pričeli z anketiranjem. Do 20.11. so opravili 430 intervjujev med prebivalci Ljubljane. Do tega datuma so že anketirali dovolj prebivalcev Ljubljane, ki jih zanima problematika prostorske ureditve njihovega mesta in uporabljajo internet, niso pa imeli dovolj neuporabnikov interneta zato so od 21. do 25. 11. anketirali le neuporabnike interneta. Anketiranje je sicer potekalo brez posebnosti in problemov.

4.4. Uteževanje

Baza podatkov je utežena z metodo raking. Pri uteževanju so upoštevali interakcijo med spolom in starostjo, končano izobrazbo in uporabo interneta. Podatke o interakciji spola in starosti prebivalcev Ljubljane so vzeli iz registra prebivalstva za Ljubljano. Podatke o končani izobrazbi in deležu uporabnikov interneta, prav tako za mesto Ljubljana pa so dobili v Dnevnem Cati Omnibusu, ki ga izvaja družba Cati.

5. ANALIZA PODATKOV

Na začetku analize bomo podali nekaj osnovnih rezultatov dela ankete, ki se osredotoča na vsebine v zvezi s pripravo novega prostorskega načrta Mestne občine Ljubljana in njene prisotnosti na internetu. Primerjali bomo podatke o informatiziranosti Ljubljančanov s podatki iz raziskav Raba interneta v Sloveniji (v nadaljevanju RIS) in na ta način ugotavljali razlike med Ljubljano in povprečjem v Sloveniji. Nato bomo zastavili analizo, v treh glavnih smereh:

1. Na podlagi indikatorjev informacijske tehnologije bomo razvrstili anketirance na dve skupini: na bolj in manj informatizirano (info-rich in info-poor) skupino in pogledali karakteristike obeh skupin.
2. Glede na željo po sodelovanju na ravni lokalne demokratične debate o prostorskem razvoju (kdo želi sodelovati in kdo ne) ter kako je to povezano z individualno informatiziranostjo.
3. V smeri osredotočanja na vprašanja o lokalni virtualni demokraciji (koliko je interesa za sodelovanje z mestnimi in drugimi oblastmi prek interneta) bomo rezultate primerjali z rezultati iz raziskave RIS. Pri analizi podatkov smo si pomagali s statističnim orodjem – programom SPSS 10.0.

5.1. Osnovne ugotovitve

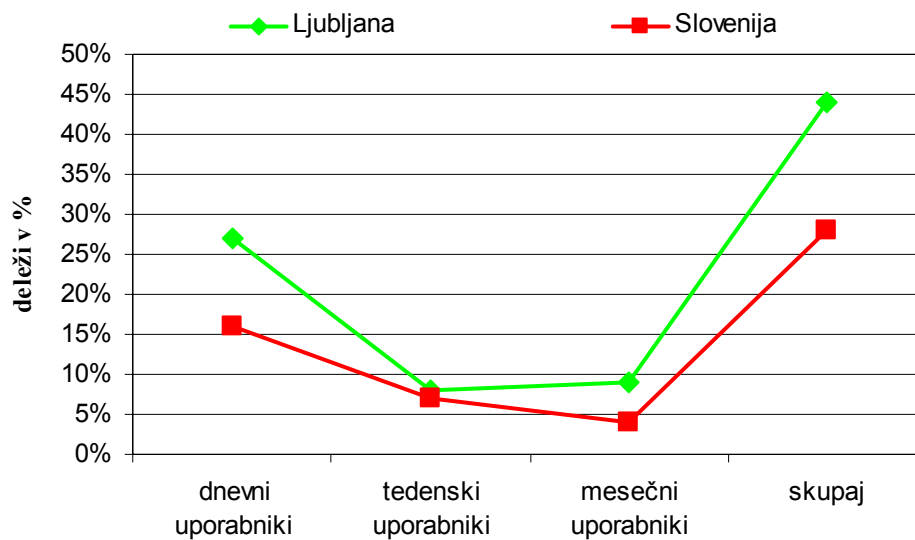
Prostorsko planiranje bi lahko z uporabo interneta doseglo novo legitimiteto. Gre za poudarek na vzajemni komunikaciji med mestno oblastjo in njenimi oddelki na eni strani in zainteresiranimi javnostmi na drugi strani. Internet lahko izkoristimo kot prostor, v katerem bi se razpravljalo o prostorskih problemih. Tako bi se lahko v razprave vključile družbene skupine, ki bi bile sicer izključene iz tovrstnih razprav. To pa lahko pripomore k večji legitimiteti prostorsko-razvojnih politik na ravni Mestne občine Ljubljana.

V prvem delu ankete se je anketirance spraševalo o prostorski problematiki nasploh in še posebej o novem prostorskem planu. Ugotovili smo, da veliko število meščanov (31 %) pogoša ali nekoliko pogoša (29 %) informacije o prostorski problematiki v mestu. Le 11 odstotkov anketiranih tovrstna problematika sploh ne zanima.

Kar 40 odstotkov anketirancev je pripravljenih sodelovati pri pripravi novega plana, največ od njih v anketah (58 %) in s sodelovanjem na delavnicah o planu (47 %). Od vseh, ki jih prostorska ureditev zanima, pa jih 17 odstotkov meni, da bi lahko s svojimi znanji pomagali pri pripravi novega plana. Zanimivo je tudi mnenje meščanov, da je današnje življenje v Ljubljani, v primerjavi s stanjem pred desetimi leti, enako (41 %) ali boljše (26 %) oziroma izrazito boljše (7 %).

V drugem delu ankete smo identificirali število uporabnikov interneta in njihovo pripravljenost za vključevanje v razprave o prostorskem razvoju mesta, ki bi potekale v kibernetnem prostoru. Internet dnevno uporablja 27 odstotkov anketirancev, tedensko osem odstotkov, občasno pa devet odstotkov. Skupaj tako dobimo delež 44 odstotkov uporabnikov interneta v Ljubljani. Če te podatke primerjamo s podatki iz raziskave RIS za populacijo celotne Slovenije za marec 2002 (16 % dnevni uporabniki, 7 % tedenskih uporabnikov in 4 % mesečnih uporabnikov) opazimo, da je skupen delež uporabnikov interneta v Ljubljani za kar 16 odstotkov višji od povprečja v Sloveniji. (Primerjava je grafično prikazana na grafu 4.1.)

Graf 4.1: Primerjava deležev uporabnikov interneta v Sloveniji in Ljubljani (Vir: RIS 2001).

Rezultati ankete tako potrjujejo ugotovitve raziskave RIS o izrazito nadpovprečni informatiziranosti Ljubljane v primerjavi s slovenskim povprečjem. Treba pa je poudariti, da Slovenija v zadnjih dveh letih beleži v relativnem smislu dramatično zaostajanje v stopnji rasti rabe interneta, predvsem glede deleža uporabnikov, dostopa od doma in gostote »hostov«. Zaostanek za stanjem v EU (ki je v Ljubljani kot smo omenili manjši), je posebej neugoden, ker je bila Slovenija še pred tremi leti pri vseh omenjenih kazalcih nad povprečjem EU. Zanimivo je, da slovenska gospodinjstva zaostajajo le na področju rabe interneta, saj so pri osebni uporabi informacijskih tehnologij (kot so npr. satelitska televizija, teletekst, videorekorder, osebni računalnik, mobilna telefonija) v okviru evropskih povprečij.

Trenutno je sicer tudi v Ljubljani še prisotna digitalna ločnica glede na izobrazbo, starost in spol. Menimo pa, da bi bilo z ustreznimi politikami na ravni mesta in s potencialom medgeneracijskega poučevanja pri novih uporabnikih sorazmerno enostavno zmanjšati to digitalno ločnico.

5.2. Informatiziranost Ljubljančanov

Na podlagi indikatorjev informacijske tehnologije smo anketirance razvrstili v dve skupini – bolj in manj informatizirano. Pripadnike prve skupine bomo v nadaljevanju imenovali info-bogataši, pripadnike druge pa info-reveži³. V prvi skupini so vsi uporabniki interneta. Skupina pa se nadalje deli še na dva razreda. V prvem so dnevni uporabniki interneta (v nadaljevanju jih bomo označevali z oznako **info++**), v drugem razredu pa so vsi ostali (torej tedenski in občasni uporabniki interneta, ki jih bomo označevali z oznako **info+**). Tudi drugo skupino (torej neuporabnike interneta) smo razdelili na dva razreda. V prvem so tisti, ki uporabljajo osebni računalnik ali mobilni telefon (v nadaljevanju pod oznako **info-**), v drugem pa so anketiranci, ki poleg tega da ne uporabljajo interneta, ne uporabljajo niti osebnega računalnika, niti mobilnega telefona (v nadaljevanju označeni **info--**). Za lažji prikaz porazdelitve po skupinah prilagam tabelo s frekvencami in deleži za vse štiri skupine.

Tabela 4.1: Frekvence in odstotki anketirancev glede na štiri skupine (stopnje) informatiziranosti.

	Frekvenca	Odstotek	Kumulativa
info bogataši ++	117	26,5	26,5
info bogataši +	74	16,9	43,4
info reveži -	194	43,9	87,3
info reveži --	56	12,7	100,0
skupaj	441	100,0	

---

³ Gre za prevod originalnih oznak info-rich in info-poor, kot sem jih zasledil v delu Trevorja Haywooda, s slovenskim naslovom "Info-bogataši - info-reveži: dostop in izmenjava v globalni informacijski družbi".

Dnevno torej uporablja internet 117 anketirancev kar pomeni dobrih 26 odstotkov. Tedenskih in občasnih uporabnikov je skupaj 74 (17 %). Kot smo že omenili ta skupina skupaj predstavlja dobrih 43 odstotkov. Največja je tretja skupina Ljubljancev (neuporabniki interneta, ki uporabljajo zgolj osebni računalnik ali mobilni telefon). Gre za 194 anketirancev ali 44 odstotkov vseh respondentov. Najmanjša je skupina tistih, ki ne uporabljajo ničesar od navedenega. Gre za 56 ljudi (18 %). Edina komunikacijska naprava, ki jo ta skupina uporablja je navadni stacionarni telefon. Zanimivo je, da je imelo stacionarni telefon prav vseh 441 vprašanih Ljubljancev.

V nadaljevanju smo podrobneje pogledali demografske karakteristike vseh štirih skupin. Po izdelavi dvorazsežnostnih tabel za spol, starost in izobrazbo, smo za štiri skupine dobili naslednje karakteristike. V skupini info++ prevladujejo moški (64 %), z visoko izobrazbo, 11 odstotkov pa jih ima celo magisterij ali doktorat. Povprečna starost pa je 34 let. Skupina info+ je najmanj statistično značilna od vseh štirih. Rezultati pokažejo da je razmerje med moškimi in ženskami 50 : 50, izobrazba je predvsem dokončana srednja šola (54 %) pa tudi visoka (26 %). Povprečna starost v skupini je 32 let. V tretji skupini info-, je že več žensk in sicer 58 odstotkov, s srednjo izobrazbo in povprečno starostjo 40 let. Zadnjo skupino info-- (informacijsko najbolj revno) pa sestavlja 72 odstotkov žensk, z večinoma osnovno in poklicno izobrazbo (takih je v skupini kar 76 odstotkov) in povprečno starostjo nad 55 let. Za boljšo preglednost prilagam še tabelo.

Tabela 4.2: Demografske značilnosti štirih skupin.

	spol	povprečna starost	izobrazba
info bogataši ++	64% moških	34 let	visoka in več
info bogataši +	50:50	32 let	srednja in visoka
info reveži -	60% žensk	40 let	srednja
info reveži --	72% žensk	nad 55 let	osnovna in poklicna

Iz rezultatov je razvidna digitalna ločnica glede na spol, starost in izobrazbo, ki pa z izjemo skupine info-- ni zelo močna. Vseeno lahko zaključimo, da s stopnjo informatiziranosti raste tudi izobrazba in delež moških. Ob tem hkrati pada starost vendar

neenakomerno. Lahko bi rekli, da se podatki iz našega vzorca ujemajo s priznanim stereotipom, kot ga poznamo tudi iz strokovne literature. Gre za profil vsakodnevnega uporabnika interneta. To je visoko izobražen relativno mlad moški.

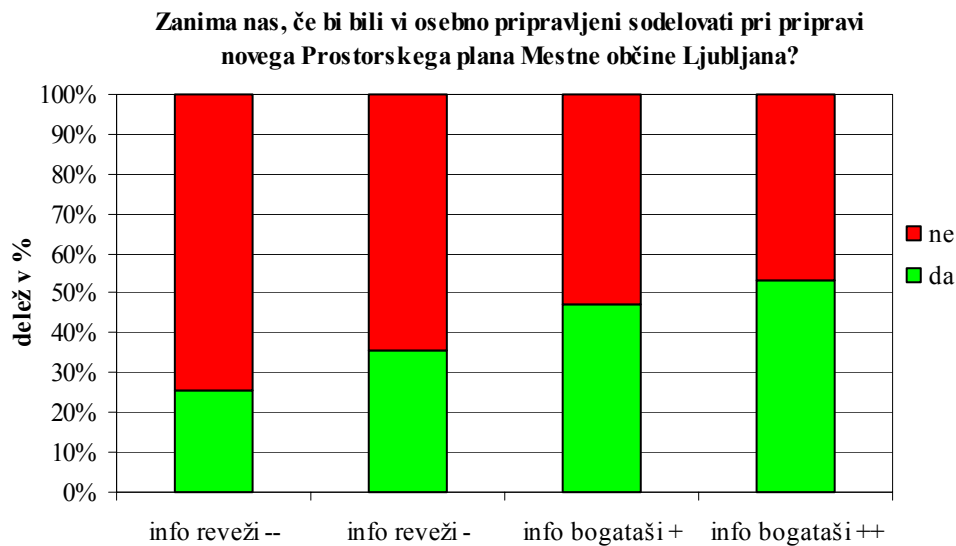
Ponovno bomo primerjali rezultate z ekspertizo, ki nosi naslov “Digitalni razkorak”, ki sta jo za Ministrstvo za informacijsko družbo naredila Vasja Vehovar in Katja Vukčević v okviru projekta RIS 2001. Gre za pregledno raziskavo, ki podaja pregled stanja in opredeljuje problem definicije digitalnega razkoraka ter interakcije sociodemografskih spremenljivk. Ugotavljajo, da je v Sloveniji digitalni razkorak razmeroma velik, vendar podoben drugim razvitim državam. Najmočnejši vpliv ima izobrazba, sledita starost in dohodek. Tako je npr. med osebami z osnovno ali poklicno šolo 10% uporabnikov interneta, s srednjo 30%, z višjo 45%, med osebami z visoko izobrazbo pa 70%. Določen vpliv imajo tudi delovni status, tip naselja, zakonski stan, kar je vse večinoma posledica dejavnikov dohodka, izobrazbe in starosti. Zanimivo je, da tudi v tej raziskavi ugotavljajo, da obstajajo razlike glede spola. V tem primeru je absolutna razlika v glavnem konstantna – internet uporablja okoli 5% več moških kot žensk, čeprav postaja navedena razlika relativno vse manjša. Kar se tiče regij, velja poudariti že omenjeno izstopanje ljubljanske regije, ki poleg najvišjega deleža uporabnikov interneta beleži tudi vse hitrejšo rast v primerjavi z drugimi (Vir: RIS 2001 – Digitalni razkorak).

5.3. Interes za sodelovanje pri prostorskem razvoju

V drugem delu analize podatkov, bomo podrobneje raziskali, kako so Ljubljanci pripravljeni sodelovati na ravni lokalne demokratične debate o prostorskem razvoju. Kdo so tisti, ki si to želijo in kako je to povezano z individualno informatiziranostjo. Najprej pogledajmo, kako so anketiranci seznanjeni s pripravo novega prostorskega plana. Točno tretjina (33,5 odstotkov) vprašanih je že slišala za projekt. Ko smo z dvorazsežno tabelo testirali, če je poznavanje plana povezano z informatiziranostjo posameznika, smo ugotovili, da ni statistično značilne povezave. To bi lahko pojasnili z dejstvom, da se je večina s planom seznanila predvsem preko dnevnega časopisja ali televizije in ne prek interneta.

Na vprašanje, če bi bili osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana, je 40 odstotkov vseh anketirancev odgovorilo pritrdilno, kar nam je dalo relativno visok delež populacije, ki jo zanima prostorska problematika. Želeli smo ugotoviti, ali je pripravljenost za sodelovanje povezana z informatiziranostjo posameznika, kot smo jo definirali v prejšnjem poglavju. Tudi tokrat smo izdelali dvorazsežno tabelo. Rezultati so pokazali, da povezava obstaja in je statistično značilna ob Pearsonovem koeficientu 0,003 (za sprejetje hipoteze o povezavi zadostuje že da je koeficient manjši od 0,05). Kako je povezana pripravljenost za sodelovanje z informatiziranostjo prikazuje tudi naslednji grafikon 4.2.

Graf 4.2: Odnos med pripravljenostjo za sodelovanje pri prostorskem planu in informatiziranostjo posameznika

Zlahka ugotovimo, da pripravljenost za sodelovanje raste sorazmerno z informatiziranostjo posameznika. Torej so dnevni uporabniki interneta tisti, ki so najbolj pripravljeni sodelovati pri prostorskem planu. Kar 37 odstotkov populacije, ki jo zanima prostorska problematika, bi bilo pripravljenih sodelovati v spletnih anketah, skoraj tretjina (natančneje 29 %) pa v tematskih klepetalnicah. Če pa pogledamo le uporabnike interneta, je ta delež še višji. Saj bi se redno ali občasno v debatne forume vključevalo 42 odstotkov uporabnikov interneta. Gre za visok delež informatizirane populacije, ki izraža željo po sodelovanju pri pripravi novega plana. Anketni rezultati kažejo, da dve tretjini uporabnikov interneta iščeta na internetu tudi informacije o Ljubljani. Vendar je treba poudariti, da so to predvsem informacije o sporedih kulturnih in športnih dogodkov, manj pa informacije o delovanju mestnih oblasti. Gre za podatek, ki bi ga mesto moralo upoštevati pri politikah komuniciranja s ciljnim javnostmi pri vseh ključnih razvojnih vprašanjih.

Od vseh sodelujočih v anketi, ki uporabljajo internet, jih želi dobivati elektronske novice o projektu Prostorski plan MOL kar 49 odstotkov; od tega 18 odstotkov vse novice povezane s planom, 31 odstotkov pa le novice, ki jih osebno zanimajo. Z ustrežno

strukturo novic bi tako lahko oblikovalci elektronskih novic zajeli različne javnosti, ki so ključne za zagotavljanje legitimnosti prostorskega planiranja. V prostorsko načrtovanje mesta, bi tako lažje vključevali tudi njihove želje in potrebe.

Iz prikaza in analize anketnih rezultatov lahko povzamemo, da ostaja internet trenutno še neizkoriščen vir razširjanja razprav o bodočem prostorskem razvoju Ljubljane. Gre za novi prostor družbenega delovanja, v katerem bi lahko s pomočjo kibernetских forumov in nasploh predstavitev strani zajeli javnosti, ki so iz procesa prostorskega planiranja izključene.

5.4. Lokalna virtualna demokracija

V zadnjem sklopu analize bomo pogledali, kako bi se Ljubljanci politično udeleževali prek interneta. Gre za preslikavo ideje o virtualni demokraciji v kontekst konkretnih političnih praks med ljubljanskimi uporabniki interneta. Anketa je vsebovala tudi sklop indikatorjev (vprašanj), ki so merili pripravljenost za politično aktivnost prek interneta. Pogledajmo najprej, v kakšni meri bi se vsi vprašani politično udeleževali prek interneta.

Tabela 4.3: Porazdelitev frekvenc in deležev odgovorov za sklop vprašanj o elektronski demokraciji

V zadnjem času se s povečevanjem uporabe interneta govori o elektronski demokraciji. Zanima nas, če bi vi osebno:

	da, po internetu		da, a ne po internetu		ne		ne	
	n	%	n	%	n	%	n	%
pisali pismo županji	132	29,9%	134	30,5%	172	38,9%	3	,7%
pisali pismo mestnem svetniku	109	24,6%	127	28,9%	198	45,0%	7	1,5%
pisali pismo poslancu/poslaniki	110	24,9%	111	25,3%	215	48,6%	5	1,2%
pisali pismo politikom ali državnih institucij	109	24,8%	98	22,2%	230	52,2%	3	,8%
podpisovali peticije in pisma podpore	132	29,8%	187	42,4%	116	26,2%	7	1,5%
se vključevali v razprave o konkretni politični problematiki	83	18,7%	82	18,5%	267	60,6%	9	2,1%
sodelovali v poizvedovalni anketi	139	31,5%	135	30,7%	157	35,5%	10	2,2%
sodelovali pri glasovanju, volitvah	134	30,4%	210	47,5%	91	20,7%	6	1,4%
ogledali kakšne politične vsebine	118	26,8%	115	26,2%	207	47,0%		
poiskali kakšen uradni dokument	199	45,2%	113	25,6%	125	28,4%	3	,8%

Iz rezultatov je moč razbrati, da bi se od 25 do 30 odstotkov celotne vprašane populacije aktivno vključevalo v politično komuniciranje. Bodisi na način pisanja pisem mestnim oblastem, politikom in institucijam bodisi na način glasovanja. Kar 45 odstotkov vprašanih pa bi prek interneta poiskalo kakšen uradni dokument. To je podatek, ki priča o želji državljanov, da bi si s pomočjo interneta radi skrajšali marsikatero birokratične poti. Po drugi strani pa bi se le 19 odstotkov anketiranih vključevalo v razprave o konkretni politični problematiki. Če sklepamo na osnovi podatkov v tabeli zgoraj, bi težko govorili

o široki razširjenosti politične participacije preko interneta, saj so vse oblike političnih aktivnosti podpovprečno reprezentirane. Podatki nekako implicirajo bolj pasivno obliko političnega delovanja. Torej je očitno, da so vprašani bolj pripravljeni na delovanja, ki od posameznika ne zahtevajo aktivnejšega angažmaja.

Vendar je slika nekoliko drugačna, če te rezultate pogledamo skozi prizmo različnih stopenj informiranosti, kakor smo jih definirali. Pokaže se močna povezava med pripravljenostjo za politično udejstvovanje in stopnjo informiranosti anketiranih Ljubljancev. Če pogledamo samo dnevne uporabnike interneta (skupino info++) so rezultati mnogo zanimivejši. Pri vseh vprašanih se deleži tistih, ki bi se prek interneta politično udeleževali močno dvignejo. Tako bi npr. kar dobrih 80 odstotkov dnevnih uporabnikov interneta poiskalo na spletnih straneh kakšen uradni dokument. Tudi med njimi bi se jih najmanj vključevalo v politične razprave na internetu (38 odstotkov). Pisanja pisem politikom (poslancem, županji...) ali institucijam prek elektronske pošte, bi se posluževalo od 52 do 62 odstotkov uporabnikov interneta.

Kako je povezana pripravljenost za vključevanje v proces virtualne demokracije s stopnjo individualne informiranosti, si lahko pogledamo na naslednji dvorazsežnostni tabeli.

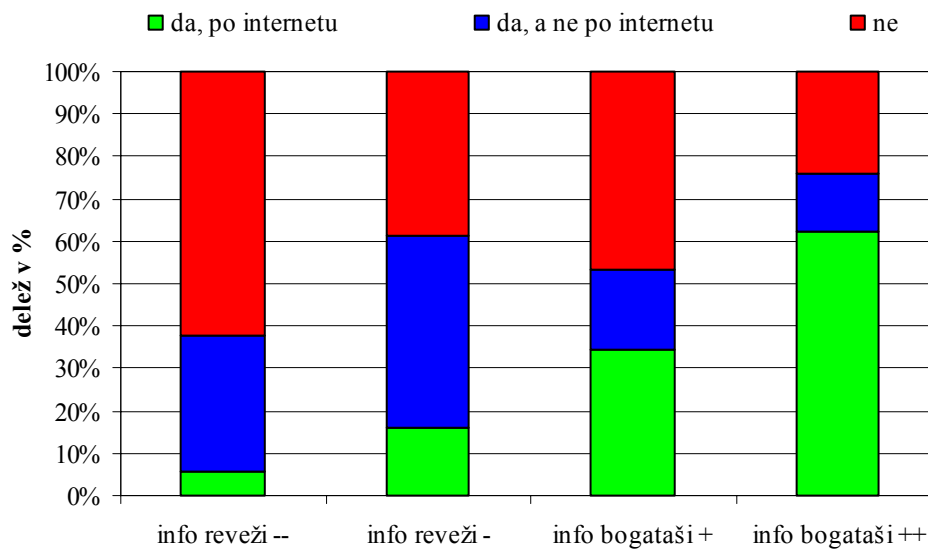
Tabela 4.4: Dvorazsežnostna tabela za pripravljenost za pisanje pisma županji in stopnjo informiranosti

			pisali pismo županji * informiranost Crosstabulation				Total
			info ++	info +	iinfo-	info--	
pisali pismo županji	da, po internetu	Count	72	26	31	3	132
		% within informiranost	62,1	34,7	16,1	5,7	30,2
	da, a ne po internetu	Count	16	14	87	17	134
		% within informiranost	13,8	18,7	45,1	32,1	30,7
	ne	Count	28	35	75	33	171
		% within informiranost	24,1	46,7	38,9	62,3	39,1
Total	Count	116	75	193	53	437	
	% within informiranost	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	

V tabeli je lepo prikazano, kako pada odstotek tistih, ki bi pisali pismo županji, sorazmerno s stopnjo informatiziranosti. Z veliko stopnjo signifikance (Pearsonov koeficient je 0,000) lahko trdimo, da bolj ko je posameznik informatiziran, bolj se bo pripravljen vključiti v proces virtualne demokracije. Poudariti velja, da takšna statistična povezava velja za vsa vprašanja v sklopu o virtualni demokraciji. Podobno lahko prikažemo z grafom, ki lepo prikaže ta trend.

Graf 4.3: Grafični prikaz razmerja med informatiziranostjo in vključevanjem v politično diskusijo

Primerjajmo na tem mestu naše rezultate s tistimi iz lanske spletne ankete RIS 2001. Ker so imeli v sklopu vprašanj o politiki skoraj identičen “blok” vprašanj, se to zdi še posebej umestno. Pri političnem udejstvovanju je večina (80 %) anketiranih slovenskih uporabnikov interneta že uporabila internet za obisk spletne strani kakšne slovenske politične institucije in iskanje uradnih dokumentov. Dve tretjini sta sodelovali pri glasovanju oziroma v anketi o kakšni politični zadevi, polovica za pisanje elektronskih pisem medijem (49 %) in podpisovanje peticij ali podpornih pisem (46 %), tretjina pa za vključevanje v razpravo o kakšni politični zadevi (35%) in pisanje elektronskih pisem politikom ali državnim institucijam (31%). V primerjavi z našimi podatki, so vsi ti deleži mnogo višji, kar je razumljivo ob dejstvu, da ta raziskava zaobjema le uporabnike

interneta v Sloveniji, v naši raziskavi pa so ti predstavljali le del populacije. Vendar ko iz naših rezultatov izvzamemo le uporabnike interneta, dobimo skoraj identične deleže odgovorov.

Zanimivo je, da slovenski uporabniki interneta, ne glede na splošno nizko politično participacijo v kibernetnem prostoru, zelo pozitivno ocenjujejo potencialne, ki jih za takšno delovanje internet ponuja. V očeh uporabnikov internet nastopa kot medij, ki je demokratičen, saj je v marsikaterem pogledu učinkovitejši in bolj preprost, kot so politične prakse, ki obstajajo zunaj njega. Tudi vključevanje v poznavalske razprave je s pojavom interneta, po mnenju večine, postalo preprostejše. In vendar so prav te politične rabe nizko razširjene. Ideja virtualne demokracije se v slovenskem kontekstu torej sooča s posebnim paradoksom. Očitno ni problem za uresničevanje virtualne demokracije v nezaupanju v ta medij. Prave ovire so drugje. Kot kažejo ugotovitve analiz se začnejo na ravni konkretnih praks, ali bolje, v odsotnosti teh praks.

6. ZAKLJUČEK

Internet je prav gotovo medij velikih možnosti in zmožnosti. In kot tak je zagotovo primeren tudi za komunikacijo (bodisi enosmerno ali obojestransko) med mestnimi oblastmi in meščani. Še posebej ko gre za mesto kot je Ljubljana, kjer so prebivalci vedno kazali zanimanje za mestno problematiko. Trditev še bolj pridobi na teži ob ugotovitvi, da so Ljubljančani (v primerjavi z ostalo Slovenijo) nadpovprečno informatizirani in jih dobra četrina dnevno uporablja internet. Analiza rezultatov je pokazala tudi, da so to bolj izobraženi ljudje in kot taki že sami po sebi bolj dovzetni za seznanjanje z različnimi problematikami. Po drugi strani se je tudi v Ljubljani pokazala digitalna ločnica glede na starost, izobrazbo in spol, ki zagotovo terja razmislek o politikah možnega preseganja te ločnice vsaj na ravni mesta. In to vse dokler bo delež info-revežev tako visok.

Ugotovil sem, da so uporabniki interneta mnogo bolj pripravljeni sodelovati pri pripravi mestnega plana, kar je lahko pomemben podatek za mestne oblasti pri komuniciranju z različnimi javnostmi. Rezultati pričajo o relativno visokem deležu informatizirane populacije, ki je pokazala pripravljenost za sodelovanje pri pripravi novega načrta. Analiza je pokazala izrazito vzročno povezanost – bolj ko je posameznik informatiziran, bolj je pripravljen sodelovati z mestnimi oblastmi.

Dejstvo je, da ostaja internet na trenutni razvojni stopnji informatizacije v MOL, kot novi prostor politične participacije, še neizkoriščena možnost, čeprav informacijski sloji meščanov izražajo neko željo po aktivnem vključevanju v lokalno virtualno demokracijo. Dobra četrtnina populacije, bi se politično udeleževala preko interneta. Še nekaj manjši je delež tistih, ki bi aktivno sodelovali v virtualnih razpravah o konkretni problematiki. Torej bi za Ljubljano (podatki RIS pa podobno kažejo za celo Slovenijo) težko govoril o širši razširjenosti virtualne politične participacije. Analiza je statistično značilno pokazala, da večja informiranost pomeni večjo pripravljenost za politično participacijo. Vendar naj poudarim, da bi si uporabniki interneta bolj želeli skrajšati kakšno birokratsko

pot prek interneta (večina jih je že poiskala kakšen uradni dokument s pomočjo interneta) ali pa napisati kakšen e-mail kateremu od politikov, kot pa da bi aktivno sodelovali v političnih razpravah. Lahko bi rekel, da se tudi tako potrjuje pregovorna politična pasivnost Slovencev.

Menim, da ima kljub vsemu internet na tem področju lepo prihodnost, saj uživa v očeh uporabnikov ugled demokratičnega medija, bolj učinkovitega in preprostega od drugih, ki v resnici zmore pripomoči k višji stopnji politične participacije in s tem tudi k večji demokraciji. Vsekakor pa bi načrtovalci morali zagotoviti minimalne predpogoje, če želijo, da informacijski sistem v resnici postane prostor participacije meščanov, saj nam informacijska tehnologija sama po sebi ne ponuja rešitve problema politične participacije, jo pa vsekakor lahko pomaga poiskati.

7. LITERATURA

1. *Buchstein, Hubertus (1997). Bytes that Bite: The Internet and Deliberative Democracy, v: Constellations, Vol 4, No. 2, Blackwell Publishers.*
2. *Castells, Manuel (1989). The Informational City: Information technology, Economic restructuring, and the Urban-Regional Process, Cambridge Massa.: Blackwell.*
3. *Castells, Manuel (1996). The Rise of the Network Society, Cambridge Massa.: Blackwell.*
4. *Grossman, Lawrence K (1995). The Electronic Republic, New York: Penguin Books.*
5. *Hacker, Kenneth L. (1996). Missing links in the evolution of electronic democratization, v: Media, Culture and Society, Vol 18:213-232, Sage London.*
6. *Haywood, Trevor (1997). Info-bogataši – info reveži: dostop in izmenjava v globalni informacijski družbi. Maribor: Inštitut informacijskih znanosti.*
7. *Kos, Drago in Marega, Milena (2002). Aarhuška konvencija v Sloveniji: strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odločanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah, Ljubljana: Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo, 2002.*
8. *Mlinar, Zdravko (1995). Evropske preokupacije in družbeno prostorsko prestrukturiranje, v: Zdravko mlinar (ur.), Osamosvajanje in povezovanje v evropskem prostoru, Ljubljana: Znanstvena knjižnica FDV.*
9. *Oblak, Tanja (2001). Problemi in dileme pri družbeni implementaciji komunikacijskih tehnologij v: Razkrij svojo digitalno substanco, zbornik predavanj, Inštitut za telekomunikacije.*
10. *Oblak, Tanja (2001). Images of electronic democracy: communication technologies and changes in participation and communication processes: doktorska disertacija. Ljubljana 2001.*

11. *Strehovec, Janez (1997). V svetu visokoadrenalinske tehnologije, v: Gibson, William, Neuromant, Ljubljana: Cankarjeva založba (spremna beseda).*
12. *Trček, Franc (1997). Virtualna demokracija – navideznost ali dejanskost?, v: Družboslovne razprave, Vol. 13, No. 24/25 .*
13. *Trček, Franc (1997). Dostopnost in izključnost v kiberprostoru: računalniško posredovano komuniciranje in spremembe prostorsko-časovne organizacije družbe: magistrsko delo. Ljubljana 1997.*
14. *Trček, Franc (1998). Demokratični potencial kibernetkega prostora. V: V. Vehovar (ur.). Internet v Sloveniji: projekt RIS '96-98', 193-203.*
15. *Vehovar, Vasja in Vukčević, Katja (2001). Digitalni razkorak – Slovenija 2001: Ekspertiza MID.*

7.1. Povezave

1. <http://www.ris.org/>
2. <http://www.angelfire.com/ma/Socialworld/Cyberspace.html>
3. <http://www.ctheory.net/default.asp>
4. <http://www.uta.fi/kuaran/athens.html>
5. <http://www.edentool.org/Partners/telepolis.htm>
6. <http://www.scottlondon.com/reports/ed.html>
7. <http://www.uia.org/uiadocs/cyberass.htm>
8. <http://www.rec-lj.si/aarhus>
9. <http://ppmol.org/urbanizem2>
10. <http://www.ljubljana.si/mol>

8. PRILOGA

Priloga A: Tabele z osnovnimi frekvencami za izbrane indikatorje

Priloga B: Izpisi iz programa SPSS

Priloga A: Tabele z osnovnimi frekvencami za izbrane indikatorje

Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	131	29,8	33,5	33,5
	ne	259	58,7	65,9	99,4
	ne vem	3	,6	,6	100,0
	Total	393	89,1	100,0	
Missing	System	48	10,9		
Total		441	100,0		

Iz katerih virov ste slišali za pripravo novega prostorskega plana?

	Cases	%
dnevni časopisi	70	53,0%
televizija	46	34,7%
glasilo Ljubljana	27	20,5%
radio	16	12,1%
od znancev	10	7,7%
drugo	6	4,3%
na razstavi Prostorske zasnove MOL	5	4,0%
sam sodelujem pri pripravi prostorskega plana	3	2,1%
iz udeležbe v strokovnih razpravah	2	1,8%
od sodelavcev	2	1,4%
na internetu - predstavitvenih straneh MOL	2	1,3%
revije	2	1,2%
ne vem	1	,9%
iz razgovorov na ulici	1	,6%

Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljene sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	156	35,3	39,6	39,6
	ne	223	50,5	56,6	96,2
	ne vem	15	3,3	3,8	100,0
	Total	393	89,1	100,0	
Missing	System	48	10,9		
Total		441	100,0		

Na kakšne načine bi se želeli vključevati?

	Cases	%
s sodelovanjem v telefonskih in pisnih anketah	90	58,0%
s sodelovanjem na delavnicah na katerih prebivalci posreduje z udeležbo na razgrnitvah in javnih razpravah o novem prostoru	73	46,7%
s sodelovanjem v anketah na internetu	58	37,2%
s sodelovanjem v internet klepetalnicah na tematike prostorske	46	29,4%
s svojimi strokovnimi znanji želim sodelovati v ekipi priprave	27	17,2%
že sodelujem v pripravi prostorskega plana	4	2,8%
ne vem	2	1,1%

Navedli vam bomo nekatere telekomunikacijske in informacijske naprave. Zanima nas, če jih imate in kako pogosto jih uporabljate:

	dnevno		tedensko		občasno		nima		imam a ne		ne	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
navadni, fiksni	347	78,7%	46	10,5%	47	10,6%			1	,3%		
mobilni	330	74,9%	11	2,5%	22	4,9%	75	17,0%	3	,6%		
osebni računalnik - prenosni	169	38,4%	42	9,5%	46	10,5%	156	35,4%	28	6,3%		
dlančni	31	6,9%	8	1,8%	14	3,3%	382	86,7%	6	1,3%		
interne	7	1,6%	4	,9%	7	1,6%	420	95,2%	3	,6%	1	,1%
telefak	117	26,5%	35	7,9%	40	9,0%	228	51,7%	22	4,9%		
	49	11,1%	24	5,3%	41	9,4%	323	73,2%	4	1,0%		

Z informatizacijo so se pojavile tudi nove oblike storitev. Zanima nas, kako pogosto uporabljate:

	dnevn		tedensk		občasn		ne		ne	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
avtomatske info -	6	1,4%	20	4,6%	142	32,2%	273	61,8%		
SMS INFO	67	15,1%	51	11,6%	87	19,8%	236	53,5%		
bankom	64	14,4%	221	50,1%	90	20,3%	65	14,8%	2	,4%
internet bančništvo (	23	5,2%	29	6,5%	35	7,9%	355	80,5%		
informacijske na javnih mestih železniška Mačkova	2	,5%	13	2,9%	138	31,4%	288	65,2%		
informacijske ustanovah (npr. zavodi, kulturne banke	9	2,1%	56	12,6%	178	40,4%	198	44,9%		
teletekst na	125	28,3%	78	17,6%	118	26,7%	121	27,4%		

Od kje vse dostopate do interneta?

	Cases	%
od doma	149	77,7%
iz službe	101	52,6%
iz šole, fakultete	39	20,5%
iz knjižnic	24	12,8%
od znancev, prijateljev, sorodnikov	11	5,7%
od drugod	7	3,8%
iz klubov, kiber-kavarn	4	2,4%

Kako pogosto pa ga uporabljate?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid večkrat dnevno	98	22,2	51,1	51,1
skoraj vsak dan	31	7,1	16,4	67,6
nekajkrat tedensko	42	9,5	22,0	89,6
nekajkrat mesečno	18	4,1	9,4	99,0
manj kot enkrat na mesec	2	,4	1,0	100,0
Total	191	43,4	100,0	
Missing System	250	56,6		
Total	441	100,0		

Prosim, če nam lahko poveste, kako pogosto uporabljate internet za naslednje aktivnosti

	dnevno		tedensko		občasno		nikoli	
	n	%	n	%	n	%	n	%
iskanje informacij povezanih z mojim delom	64	33,7%	50	26,2%	54	28,4%	22	11,7%
za delo od doma	24	12,7%	16	8,4%	35	18,4%	116	60,4%
izobraževanje	28	14,8%	41	21,4%	81	42,3%	41	21,5%
zabavo (igranje igrice, klepetanje, deskanje kar tako)	34	17,9%	35	18,4%	63	33,2%	58	30,4%
sodelovanje v diskusijskih forumih	7	3,7%	6	3,2%	23	12,3%	155	80,9%
nakupovanje po internetu v Sloveniji			2	,9%	30	15,8%	159	83,3%
nakupovanje po internetu v tujini			3	1,6%	32	16,6%	157	81,9%
rezervacije vozovnic, predstav, koncertov			7	3,6%	53	27,6%	132	68,8%
poslušanje radia, prenosa koncertov	3	1,7%	11	5,7%	31	16,2%	146	76,5%
iskanje informacij o prostočasovnih konjičkih s katerimi se ukvarjam	14	7,6%	51	26,9%	76	39,8%	49	25,7%
iskanje informacij o kulturnih in športnih dogodkih	18	9,5%	44	22,8%	89	46,8%	40	20,9%
pregled vozniških redov	3	1,3%	9	4,9%	85	44,5%	94	49,3%
pregled sporedov	13	6,7%	20	10,3%	54	28,5%	104	54,5%
iskanje turističnih informacij	0	,2%	24	12,4%	137	71,8%	30	15,6%
informiranje o politiki in družbenem dogajanju	22	11,4%	19	10,2%	51	26,4%	99	52,0%
informacije o potencialnih nakupih	3	1,7%	26	13,5%	69	36,2%	93	48,5%

Ali uporabljate internet tudi za iskanje informacij o LJ in o dogajanjih v LJ

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da	110	25,1	62,8	62,8
	ne	66	14,9	37,2	100,0
	Total	176	39,9	100,0	
Missing	System	265	60,1		
Total		441	100,0		

Kako pogosto iščete na internetu sledeče informacije o Ljubljani?

	pogosto		včasih		nikoli	
	n	%	n	%	n	%
o delovanju urada županje	1	,9%	17	15,1%	93	84,0%
o delovanju mestnega sveta	2	1,6%	17	15,0%	92	83,4%
o delovanju oddelkov in služb MOL	2	1,8%	30	27,5%	78	70,7%
o dogajanjih na področju urbanizma v LJ	6	5,4%	34	31,2%	70	63,5%
o delovanju civilno-družbenih pobud v LJ (Ljudmila, Metelkova...)	5	4,1%	35	31,4%	71	64,5%
o delovanju političnih strank na mestni ravni	4	3,3%	13	12,0%	94	84,7%
informacije in sporede kulturnih dogodkov	24	21,3%	73	66,3%	14	12,4%
informacije in sporede športnih dogodkov	18	16,1%	59	53,1%	34	30,7%
preglede voznih redov	6	5,7%	52	47,5%	52	46,8%
informacije o kulinarčni ponudbi	2	1,9%	42	38,3%	66	59,8%
informacije o nakupih (ponudbe, primerjave cen)	11	10,2%	58	52,1%	42	37,8%
borze dela - informacije o zaposlitvenih možnostih	2	1,4%	42	38,4%	66	60,2%
informacije o možnostih izobraževanja v LJ (šole, tečajji, klubi)	6	5,1%	71	63,9%	34	31,0%

Kako pogosto pa bi vi osebno sodelovali sodelovali v za vas zanimivih tematskih debatnih forumih o konkretnih prostorsko-razvojnih problematikah LJ, ki bi potekali na internetu?

	redno		občasno		nikoli/me ne zanima		ne vem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
spremljal bi potek debatnih forumov	7	4,0%	93	53,1%	74	42,0%	2	,9%
sodeloval v debatnih forumih	5	3,1%	67	38,3%	102	58,0%	1	,5%
sodeloval v anketah na svetovnem spletu	12	6,6%	79	45,1%	82	46,8%	3	1,5%

li bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov'

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	da, vse novice povezane s to problematiko	31	7,0	17,5	17,5
	da, le novice o problematikah, ki me osebno zanimajo	54	12,3	30,8	48,3
	ne	91	20,6	51,7	100,0
	Total	176	39,9	100,0	
Missing	System	265	60,1		
Total		441	100,0		

Kaj mislite o tem, da nekateri politiki komunicirajo z javnostjo preko interneta (npr. Drnovšek, Rupel) ? Ali naj jih posnemajo tudi mestni politiki in upravniki?

	Cases	%
da, omogočijo naj neposredno komuniciranje občanov z njimi	238	54,0%
da, posredujejo naj informacije o svojem delovanju	188	42,7%
ne, to ni potrebno	101	22,8%
ne vem	27	6,1%
brez odgovora	5	1,0%

V zadnjem času se s povečevanjem uporabe interneta govori o elektronski demokraciji. Zanima nas, če bi vi osebno

	da, po internetu		da, a ne po internetu		ne		ne vem	
	n	%	n	%	n	%	n	%
pisali pismo županji	132	29,9%	134	30,5%	172	38,9%	3	,7%
pisali pismo mestnem svetniku	109	24,6%	127	28,9%	198	45,0%	7	1,5%
pisali pismo poslancu/poslaniki	110	24,9%	111	25,3%	215	48,6%	5	1,2%
pisali pismo politikom ali predstavnikom državnih inštitucij	109	24,8%	98	22,2%	230	52,2%	3	,8%
podpisovali peticije in pisma podpore	132	29,8%	187	42,4%	116	26,2%	7	1,5%
se vključevali v razprave o konkretni politični problematiki	83	18,7%	82	18,5%	267	60,6%	9	2,1%
sodelovali v poizvedovalni anketi	139	31,5%	135	30,7%	157	35,5%	10	2,2%
sodelovali pri glasovanju, volitvah	134	30,4%	210	47,5%	91	20,7%	6	1,4%
ogledali kakšne politične vsebine	118	26,8%	115	26,2%	207	47,0%		
poiskali kakšen uradni dokument	199	45,2%	113	25,6%	125	28,4%	3	,8%

Še nekaj splošnih vprašanj o vas in vašem gospodinjstvu , ki jih potrebujemo samo za statistične analize... Nam lahko poveste...ste trenutno zaposleni ali kaj drugega?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ZAPOSLEN (PRI DELODAJALCU)	230	52,2	52,2	52,2
	LASTNIK PODJETJA - delodajalec	8	1,8	1,8	54,0
	SAMOSTOJNI PODJETNIK	5	1,1	1,1	55,0
	samozaposleni strokovnjaki (odvetnik, zdravnik, arhitekt)	1	,3	,3	55,3
	SVOBODNI POKLICI (umetnik, svob. novinar, svob. igralec)	2	,4	,4	55,7
	pogodbeno delo, avtorska pogodba	3	,7	,7	56,4
	NEZAPOSLEN	16	3,6	3,6	60,0
	UPOKOJENEC	86	19,6	19,6	79,6
	osnovnošolec	1	,3	,3	79,9
	SREDNJEŠOLCI	30	6,9	6,9	86,8
	študent	57	12,9	12,9	99,7
	GOSPODINJA, SLUŽKINJA, NEGOVALKA NA DOMU	1	,3	,3	100,0
	Total	441	100,0	100,0	

Kakšna je *vaša* dokončana izobrazba?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	nedokončana osnovna šola	6	1,4	1,8	1,8
	osnovna šola (!!! preveri če je konačana)	45	10,3	12,8	14,6
	poklicna šola	58	13,3	16,6	31,2
	štiriletna srednja šola (!!!! preveri če je 4-letna)	147	33,4	41,8	73,0
	višja šola	28	6,4	8,1	81,1
	visoka šola	56	12,7	15,9	97,0
	magisterij	5	1,1	1,4	98,4
	doktorat	6	1,3	1,6	100,0
	Total	352	79,9	100,0	
Missing	System	89	20,1		
Total		441	100,0		

Ali se vi osebno poklicno ukvarjate s prostorsko problematiko?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid da	15	3,3	3,3	3,3
ne	417	94,6	94,6	97,9
sem se pa se ne več	9	2,1	2,1	100,0
Total	441	100,0	100,0	

v katerem mesecu ste rojeni?

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid januar	20	4,6	4,6	4,6
februar	24	5,5	5,5	10,1
marec	30	6,8	6,8	16,9
april	27	6,0	6,0	22,9
maj	37	8,4	8,4	31,3
junij	35	7,8	7,8	39,1
julij	37	8,3	8,3	47,4
avgust	57	12,8	12,8	60,2
september	45	10,2	10,2	70,4
oktober	70	15,9	15,9	86,3
november	37	8,4	8,4	94,7
december	20	4,6	4,6	99,3
brez odgovora	3	,7	,7	100,0
Total	441	100,0	100,0	

.....

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid moški	210	47,5	47,5	47,5
ženski	231	52,5	52,5	100,0
Total	441	100,0	100,0	

9. Priloga B: Izpisi iz programa SPSS

info rič+ in ++ * starost po skupinah Crosstabulation

			starost po skupinah				Total
			do 25 let	nad 25 do 40 let	nad 40 do 55 let	nad 55 let	
info rič+	rič ++	Count	34	44	32	6	116
		% within info rič+ in ++	29,3%	37,9%	27,6%	5,2%	100,0%
in ++	rič +	Count	28	25	18	3	74
		% within info rič+ in ++	37,8%	33,8%	24,3%	4,1%	100,0%
	poor-	Count	38	48	62	45	193
		% within info rič+ in ++	19,7%	24,9%	32,1%	23,3%	100,0%
	poor--	Count	2	4	12	38	56
		% within info rič+ in ++	3,6%	7,1%	21,4%	67,9%	100,0%
Total		Count	102	121	124	92	439
		% within info rič+ in ++	23,2%	27,6%	28,2%	21,0%	100,0%

info rič+ in ++ * ..... Crosstabulation

			.....		Total
			moški	ženski	
info rič+	rič ++	Count	75	41	116
		% within info rič+ in ++	64,7%	35,3%	100,0%
in ++	rič +	Count	37	37	74
		% within info rič+ in ++	50,0%	50,0%	100,0%
	poor-	Count	81	112	193
		% within info rič+ in ++	42,0%	58,0%	100,0%
	poor--	Count	16	40	56
		% within info rič+ in ++	28,6%	71,4%	100,0%
Total		Count	209	230	439
		% within info rič+ in ++	47,6%	52,4%	100,0%

info rič+ in ++ * Kakšna je *vaša* dokončana izobrazba? Crosstabulation

			Kakšna je *vaša* dokončana izobrazba?							Total	
			nedokončana osnovna šola	osnovna šola (!!! preveri če je končana)	poklicna šola	štiriletna srednja šola (!!!! preveri če je 4-letna)	višja šola	visoka šola	magisterij		doktorat
info rič+ in ++	rič ++	Count			5	30	7	33	4	5	84
		% within info rič+ in ++			6,0%	35,7%	8,3%	39,3%	4,8%	6,0%	100,0%
	rič +	Count			3	25	5	12	1		46
		% within info rič+ in ++			6,5%	54,3%	10,9%	26,1%	2,2%		100,0%
poor-	Count	4	20	35	84	14	11			1	169
	% within info rič+ in ++	2,4%	11,8%	20,7%	49,7%	8,3%	6,5%			,6%	100,0%
poor--	Count	2	25	16	8	3					54
	% within info rič+ in ++	3,7%	46,3%	29,6%	14,8%	5,6%					100,0%
Total	Count	6	45	59	147	29	56	5	6	353	
	% within info rič+ in ++	1,7%	12,7%	16,7%	41,6%	8,2%	15,9%	1,4%	1,7%	100,0%	

info rič+ in ++ * starost po skupinah * ..... Crosstabulation

.....				starost po skupinah				Total
				do 25 let	nad 25 do 40 let	nad 40 do 55 let	nad 55 let	
moški	info rič+ in ++	rič ++	Count	19	30	21	5	75
			% within info rič+ in ++	25,3%	40,0%	28,0%	6,7%	100,0%
		rič +	Count	17	9	8	3	37
			% within info rič+ in ++	45,9%	24,3%	21,6%	8,1%	100,0%
		poor-	Count	10	23	26	22	81
			% within info rič+ in ++	12,3%	28,4%	32,1%	27,2%	100,0%
		poor--	Count		1	1	14	16
			% within info rič+ in ++		6,3%	6,3%	87,5%	100,0%
Total		Count	46	63	56	44	209	
		% within info rič+ in ++	22,0%	30,1%	26,8%	21,1%	100,0%	
ženski	info rič+ in ++	rič ++	Count	14	14	11	2	41
			% within info rič+ in ++	34,1%	34,1%	26,8%	4,9%	100,0%
		rič +	Count	11	15	11		37
			% within info rič+ in ++	29,7%	40,5%	29,7%		100,0%
		poor-	Count	28	25	36	23	112
			% within info rič+ in ++	25,0%	22,3%	32,1%	20,5%	100,0%
		poor--	Count	2	3	11	24	40
			% within info rič+ in ++	5,0%	7,5%	27,5%	60,0%	100,0%
Total		Count	55	57	69	49	230	
		% within info rič+ in ++	23,9%	24,8%	30,0%	21,3%	100,0%	

info rič+ in ++

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	rič ++	117	26,5	26,5	26,5
	rič +	74	16,9	16,9	43,4
	poor-	194	43,9	43,9	87,3
	poor--	56	12,7	12,7	100,0
	Total	441	100,0	100,0	

starost po skupinah

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	do 25 let	102	23,0	23,0	23,0
	nad 25 do 40 let	122	27,6	27,6	50,6
	nad 40 do 55 let	125	28,4	28,4	79,0
	nad 55 let	93	21,0	21,0	100,0
	Total	441	100,0	100,0	

želja po sodelovanju

Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana? *
info rič+ in ++ Crosstabulation

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	da	Count	55	31	59	11	156
		% within Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	35,3%	19,9%	37,8%	7,1%	100,0%
		% within info rič+ in ++	53,4%	47,0%	35,5%	25,6%	41,3%
	ne	Count	48	35	107	32	222
	% within Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	21,6%	15,8%	48,2%	14,4%	100,0%	
	% within info rič+ in ++	46,6%	53,0%	64,5%	74,4%	58,7%	
Total	Count	103	66	166	43	378	
	% within Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	27,2%	17,5%	43,9%	11,4%	100,0%	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	13,749 ^a	3	,003
Likelihood Ratio	13,924	3	,003
Linear-by-Linear Association	13,560	1	,000
N of Valid Cases	378		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 17,75.

Crosstab

			.....		Total
			moški	ženski	
Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	da	Count	86	70	156
		% within Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	55,1%	44,9%	100,0%
		% within	46,0%	36,5%	41,2%
	ne	Count	101	122	223
		% within Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	45,3%	54,7%	100,0%
		% within	54,0%	63,5%	58,8%
Total	Count	187	192	379	
	% within Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljeni sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	49,3%	50,7%	100,0%	
	% within	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	3,553 ^b	1	,059		
Continuity Correction ^a	3,171	1	,075		
Likelihood Ratio	3,558	1	,059		
Fisher's Exact Test				,061	,037
Linear-by-Linear Association	3,544	1	,060		
N of Valid Cases	379				

a. Computed only for a 2x2 table

b. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 76,97.

Crosstab

			Ali bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov?			Total
			da, vse novice povezane s to problematiko	da, le novice o problematiki h, ki me osebno zanimajo	ne	
info rič+ in ++	rič ++	Count % within info rič+ in ++ % within Ali bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov?	21 19,4% 67,7%	41 38,0% 75,9%	46 42,6% 50,5%	108 100,0% 61,4%
	rič +	Count % within info rič+ in ++ % within Ali bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov?	10 14,7% 32,3%	13 19,1% 24,1%	45 66,2% 49,5%	68 100,0% 38,6%
Total		Count % within info rič+ in ++ % within Ali bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov?	31 17,6% 100,0%	54 30,7% 100,0%	91 51,7% 100,0%	176 100,0% 100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	9,851 ^a	2	,007
Likelihood Ratio	10,081	2	,006
Linear-by-Linear Association	5,768	1	,016
N of Valid Cases	176		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,98.

Crosstab

			Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?			Total
			da	ne	ne vem	
info rič+ in ++	rič ++	Count	39	67	2	108
		% within info rič+ in ++	36,1%	62,0%	1,9%	100,0%
		% within Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?	29,8%	25,9%	66,7%	27,5%
rič +		Count	19	48	1	68
		% within info rič+ in ++	27,9%	70,6%	1,5%	100,0%
		% within Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?	14,5%	18,5%	33,3%	17,3%
poor-		Count	57	115		172
		% within info rič+ in ++	33,1%	66,9%		100,0%
		% within Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?	43,5%	44,4%		43,8%
poor--		Count	16	29		45
		% within info rič+ in ++	35,6%	64,4%		100,0%
		% within Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?	12,2%	11,2%		11,5%
Total		Count	131	259	3	393
		% within info rič+ in ++	33,3%	65,9%	,8%	100,0%
		% within Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	5,200 ^a	6	,518
Likelihood Ratio	6,304	6	,390
Linear-by-Linear Association	3,261	1	,071
N of Valid Cases	393		

a. 4 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is ,34.

Crosstab

			sodeloval v debatnih forumih			Total
			redno	občasno	nikoli/me ne zanima	
info rič+ in ++	rič ++	Count	5	52	51	108
		% within info rič+ in ++	4,6%	48,1%	47,2%	100,0%
		% within sodeloval v debatnih forumih	83,3%	77,6%	49,5%	61,4%
	rič +	Count	1	15	52	68
		% within info rič+ in ++	1,5%	22,1%	76,5%	100,0%
		% within sodeloval v debatnih forumih	16,7%	22,4%	50,5%	38,6%
Total		Count	6	67	103	176
		% within info rič+ in ++	3,4%	38,1%	58,5%	100,0%
		% within sodeloval v debatnih forumih	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	14,782 ^a	2	,001
Likelihood Ratio	15,374	2	,000
Linear-by-Linear Association	13,808	1	,000
N of Valid Cases	176		

a. 2 cells (33,3%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 2,32.

Correlations

		info rič+ in ++	Ali bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov?	pisali pismo županji	pisali pismo mestnem svetniku	pisali pismo poslacu/poslaniki	pisali pismo politikom ali predstavnikom državnih inštitucij	podpisovali peticije in pisma podpore	se vključevali v razprave o konkretni politični problematiki	sodelovali v poizvedovalni anketi	sodelovali pri glasovanju, volitvah	ogledali kakšne politične vsebine	poiskali kakšen uradni dokument
Spearman's rho	info rič+ in ++	1,000	,225**	,376**	,271**	,270**	,354**	,384**	,167**	,276**	,311**	,242**	,463**
	Correlation Coefficient												
	Sig. (2-tailed)	,000	,003	,000	,000	,000	,000	,000	,001	,000	,000	,000	,000
	N	433	174	430	425	426	430	427	424	422	427	433	430
	Ali bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov?	,225**	1,000	,352**	,340**	,248**	,365**	,348**	,300**	,314**	,286**	,260**	,046
	Correlation Coefficient												
	Sig. (2-tailed)	,003		,000	,000	,001	,000	,000	,000	,000	,000	,001	,549
	N	174	174	173	172	173	173	170	171	171	170	174	172
	pisali pismo županji	,376**	,352**	1,000	,713**	,638**	,701**	,462**	,426**	,393**	,308**	,457**	,446**
	Correlation Coefficient												
	Sig. (2-tailed)	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
	N	430	173	430	423	424	428	424	421	420	424	430	427
	pisali pismo mestnem svetniku	,271**	,340**	,713**	1,000	,670**	,667**	,368**	,447**	,375**	,268**	,465**	,349**
	Correlation Coefficient												
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
N	425	172	423	425	422	423	419	416	415	419	425	422	
pisali pismo poslacu/poslaniki	,270**	,248**	,638**	,670**	1,000	,761**	,345**	,391**	,307**	,239**	,424**	,347**	
Correlation Coefficient													
Sig. (2-tailed)	,000	,001	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
N	426	173	424	422	426	424	420	418	418	422	426	423	
pisali pismo politikom ali predstavnikom državnih inštitucij	,354**	,365**	,701**	,667**	,761**	1,000	,458**	,474**	,419**	,307**	,513**	,492**	
Correlation Coefficient													
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	,000	
N	430	173	428	423	424	430	424	421	420	424	430	427	
podpisovali peticije in pisma podpore	,384**	,348**	,462**	,368**	,345**	,458**	1,000	,406**	,461**	,467**	,310**	,426**	
Correlation Coefficient													
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	,000	
N	427	170	424	419	420	424	427	418	416	421	427	424	
se vključevali v razprave o konkretni politični problematiki	,167**	,300**	,426**	,447**	,391**	,474**	,406**	1,000	,467**	,336**	,482**	,341**	
Correlation Coefficient													
Sig. (2-tailed)	,001	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	,000	
N	424	171	421	416	418	421	418	424	417	418	424	421	
sodelovali v poizvedovalni anketi	,276**	,314**	,393**	,375**	,307**	,419**	,461**	,467**	1,000	,345**	,363**	,404**	
Correlation Coefficient													
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	,000	
N	422	171	420	415	418	420	416	417	422	418	422	419	
sodelovali pri glasovanju, volitvah	,311**	,286**	,308**	,268**	,239**	,307**	,467**	,336**	,345**	1,000	,340**	,409**	
Correlation Coefficient													
Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	,000	
N	427	170	424	419	422	424	421	418	418	427	427	424	
ogledali kakšne politične vsebine	,242**	,260**	,457**	,465**	,424**	,513**	,310**	,482**	,363**	,340**	1,000	,423**	
Correlation Coefficient													
Sig. (2-tailed)	,000	,001	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		,000	
N	433	174	430	425	426	430	427	424	422	427	433	430	
poiskali kakšen uradni dokument	,463**	,046	,446**	,349**	,347**	,492**	,426**	,341**	,404**	,409**	,423**	1,000	
Correlation Coefficient													
Sig. (2-tailed)	,000	,549	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		
N	430	172	427	422	423	427	424	421	419	424	430	430	

**. Correlation is significant at the .01 level (2-tailed).

Correlations

			info rič+ in ++	Ali bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov?	Ali vi osebno pogrešate informacije o prostorski problematiki v LJ (npr: stanovanja, promet, zelene površine, komunala ipd.) nasploh?	Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?	Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljene sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	sodeloval v debatnih forumih
Spearman's rho	info rič+ in ++	Correlation Coefficient	1,000	,211**	,053	-,017	,179**	,293**
		Sig. (2-tailed)	.	,004	,263	,741	,000	,000
		N	449	182	449	399	384	182
	Ali bi želeli dobivati e-novice Prostorski plan Mestne Občine Ljubljana na vaš e-mail naslov?	Correlation Coefficient	,211**	1,000	,170*	,058	,328**	,427**
		Sig. (2-tailed)	,004	.	,022	,439	,000	,000
		N	182	182	182	182	176	182
	Ali vi osebno pogrešate informacije o prostorski problematiki v LJ (npr: stanovanja, promet, zelene površine, komunala ipd.) nasploh?	Correlation Coefficient	,053	,170*	1,000	-,024	,022	,000
		Sig. (2-tailed)	,263	,022	,	,626	,672	,997
		N	449	182	449	399	384	182
	Ali ste že slišali za pripravo novega prostorskega plana mestne občine Ljubljana?	Correlation Coefficient	-,017	,058	-,024	1,000	,228**	,061
		Sig. (2-tailed)	,741	,439	,626	,	,000	,416
		N	399	182	399	399	384	182
	Zanima nas, če bi bili vi osebno pripravljene sodelovati pri pripravi novega prostorskega plana Mestne občine Ljubljana?	Correlation Coefficient	,179**	,328**	,022	,228**	1,000	,380**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	,672	,000	,	,000
		N	384	176	384	384	384	176
	sodeloval v debatnih forumih	Correlation Coefficient	,293**	,427**	,000	,061	,380**	1,000
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	,997	,416	,000	,
		N	182	182	182	182	176	182

** . Correlation is significant at the .01 level (2-tailed).

* . Correlation is significant at the .05 level (2-tailed).

pisali pismo županji * info rič+ in ++ Crosstabulation

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
pisali pismo županji	da, po internetu	Count	72	26	31	3	132
		% within info rič+ in ++	62,1%	34,7%	16,1%	5,7%	30,2%
	da, a ne po internetu	Count	16	14	87	17	134
		% within info rič+ in ++	13,8%	18,7%	45,1%	32,1%	30,7%
	ne	Count	28	35	75	33	171
		% within info rič+ in ++	24,1%	46,7%	38,9%	62,3%	39,1%
Total	Count	116	75	193	53	437	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	105,239 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	105,670	6	,000
Linear-by-Linear Association	56,791	1	,000
N of Valid Cases	437		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,01.

pisali pismo mestnem svetniku * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
pisali pismo mestnem svetniku	da, po internetu	Count	59	20	28	2	109
		% within info rič+ in ++	51,8%	26,7%	14,7%	3,6%	25,1%
	da, a ne po internetu	Count	15	12	79	21	127
		% within info rič+ in ++	13,2%	16,0%	41,4%	38,2%	29,2%
	ne	Count	40	43	84	32	199
		% within info rič+ in ++	35,1%	57,3%	44,0%	58,2%	45,7%
Total	Count	114	75	191	55	435	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	83,558 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	85,261	6	,000
Linear-by-Linear Association	31,289	1	,000
N of Valid Cases	435		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,78.

pisali pismo poslacu/poslaniki * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
pisali pismo poslacu/poslaniki	da, po internetu	Count	58	24	26	2	110
		% within info rič+ in ++	50,0%	32,0%	13,7%	3,6%	25,2%
	da, a ne po internetu	Count	14	8	70	19	111
		% within info rič+ in ++	12,1%	10,7%	36,8%	34,5%	25,5%
	ne	Count	44	43	94	34	215
		% within info rič+ in ++	37,9%	57,3%	49,5%	61,8%	49,3%
Total	Count	116	75	190	55	436	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	81,617 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	85,574	6	,000
Linear-by-Linear Association	33,474	1	,000
N of Valid Cases	436		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 13,88.

pisali pismo politikom ali predstavnikom državnih inštitucij * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
pisali pismo politikom ali predstavnikom državnih inštitucij	da, po internetu	Count	62	22	23	2	109
		% within info rič+ in ++	53,9%	29,7%	12,0%	3,5%	24,9%
	da, a ne po internetu	Count	16	8	60	14	98
		% within info rič+ in ++	13,9%	10,8%	31,4%	24,6%	22,4%
	ne	Count	37	44	108	41	230
		% within info rič+ in ++	32,2%	59,5%	56,5%	71,9%	52,6%
Total	Count	115	74	191	57	437	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	92,171 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	93,420	6	,000
Linear-by-Linear Association	57,957	1	,000
N of Valid Cases	437		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 12,78.

podpisovali peticije in pisma podpore * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
podpisovali peticije in pisma podpore	da, po internetu	Count	68	30	28	5	131
		% within info rič+ in ++	59,1%	41,7%	14,7%	8,9%	30,2%
	da, a ne po internetu	Count	29	25	104	29	187
		% within info rič+ in ++	25,2%	34,7%	54,5%	51,8%	43,1%
	ne	Count	18	17	59	22	116
		% within info rič+ in ++	15,7%	23,6%	30,9%	39,3%	26,7%
Total	Count	115	72	191	56	434	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	85,181 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	86,195	6	,000
Linear-by-Linear Association	57,812	1	,000
N of Valid Cases	434		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,97.

se vključevali v razprave o konkretni politični problematiki * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
se vključevali v razprave o konkretni politični problematiki	da, po internetu	Count	44	12	24	2	82
		% within info rič+ in ++	38,6%	16,2%	12,8%	3,6%	19,0%
	da, a ne po internetu	Count	13	9	46	14	82
		% within info rič+ in ++	11,4%	12,2%	24,5%	25,0%	19,0%
	ne	Count	57	53	118	40	268
		% within info rič+ in ++	50,0%	71,6%	62,8%	71,4%	62,0%
Total	Count	114	74	188	56	432	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	48,120 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	47,434	6	,000
Linear-by-Linear Association	21,185	1	,000
N of Valid Cases	432		

a. 0 cells (,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 10,63.

sodelovali v poizvedovalni anketi * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
sodelovali v poizvedovalni anketi	da, po internetu	Count	70	28	37	3	138
		% within info rič+ in ++	61,4%	37,8%	19,7%	5,6%	32,1%
	da, a ne po internetu	Count	11	16	88	20	135
		% within info rič+ in ++	9,6%	21,6%	46,8%	37,0%	31,4%
	ne	Count	33	30	63	31	157
		% within info rič+ in ++	28,9%	40,5%	33,5%	57,4%	36,5%
Total	Count	114	74	188	54	430	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	95,386 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	100,574	6	,000
Linear-by-Linear Association	40,718	1	,000
N of Valid Cases	430		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 16,95.

sodelovali pri glasovanju, volitvah * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
sodelovali pri glasovanju, volitvah	da, po internetu	Count	70	26	35	3	134
		% within info rič+ in ++	60,9%	36,1%	18,0%	5,6%	30,8%
	da, a ne po internetu	Count	25	28	117	40	210
		% within info rič+ in ++	21,7%	38,9%	60,3%	74,1%	48,3%
	ne	Count	20	18	42	11	91
		% within info rič+ in ++	17,4%	25,0%	21,6%	20,4%	20,9%
Total	Count	115	72	194	54	435	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	88,505 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	91,538	6	,000
Linear-by-Linear Association	37,009	1	,000
N of Valid Cases	435		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 11,30.

ogledali kakšne politične vsebine * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
ogledali kakšne politične vsebine	da, po internetu	Count	63	21	32	2	118
		% within info rič+ in ++	53,8%	28,4%	16,6%	3,5%	26,8%
	da, a ne po internetu	Count	7	13	73	23	116
		% within info rič+ in ++	6,0%	17,6%	37,8%	40,4%	26,3%
	ne	Count	47	40	88	32	207
		% within info rič+ in ++	40,2%	54,1%	45,6%	56,1%	46,9%
Total	Count	117	74	193	57	441	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	88,714 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	96,319	6	,000
Linear-by-Linear Association	27,557	1	,000
N of Valid Cases	441		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,99.

poiskali kakšen uradni dokument * info rič+ in ++

Crosstab

			info rič+ in ++				Total
			rič ++	rič +	poor-	poor--	
poiskali kakšen uradni dokument	da, po internetu	Count	95	42	59	4	200
		% within info rič+ in ++	80,5%	57,5%	30,7%	7,1%	45,6%
	da, a ne po internetu	Count	10	12	69	22	113
		% within info rič+ in ++	8,5%	16,4%	35,9%	39,3%	25,7%
	ne	Count	13	19	64	30	126
		% within info rič+ in ++	11,0%	26,0%	33,3%	53,6%	28,7%
Total	Count	118	73	192	56	439	
	% within info rič+ in ++	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)
Pearson Chi-Square	115,754 ^a	6	,000
Likelihood Ratio	126,153	6	,000
Linear-by-Linear Association	89,064	1	,000
N of Valid Cases	439		

a. 0 cells (.0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 14,41.